

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"ЦЕНТРАЛЬНИЙ БАНК
І ГРОШОВО-КРЕДИТНА СИСТЕМА"
для студентів напряму підготовки
6.030508 "Фінанси і кредит"
денної форми навчання**

Харків. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016

Затверджено на засіданні кафедри банківської справи.
Протокол № 17 від 25.06.2015 р.

Самостійне електронне текстове мережне видання

Укладачі: О. М. Рац
Т. В. Олійник

Р 58 Робоча програма навчальної дисципліни "Центральний банк і грошово-кредитна система" для студентів напряму підготовки 6.030508 "Фінанси і кредит" денної форми навчання : [Електронне видання] / уклад. О. М. Рац, Т. В. Олійник. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 62 с.

Подано тематичний план навчальної дисципліни та її зміст за модулями й темами. Вміщено плани лекцій, практичних, лабораторних і семінарських занять, матеріали для закріплення знань (завдання для самостійної роботи, контрольні запитання), критерії оцінювання знань студентів, професійні компетентності, якими повинен володіти студент після вивчення дисципліни.

Рекомендовано для студентів напряму підготовки 6.030508 "Фінанси і кредит" денної форми навчання.

Вступ

В умовах трансформаційної економіки грошово-кредитні системи набувають особливої ваги в суспільному житті. Грошово-кредитні відносини, фінансово-кредитні інститути істотно впливають на економічні та соціальні процеси у країні. Грошово-кредитна система забезпечує ринкову систему механізмами та інструментами реалізації її здатності до саморегулювання, надає державі можливість ефективно впливати на економіку. В ринкових умовах із грошово-кредитною системою зіштовхуються підприємства й великі господарські структури, виконавчі та законодавчі органи влади і, звичайно, власне працівники банківської сфери та сфери фінансів.

Національний банк України виступає головним органом державного регулювання макроекономічних процесів за допомогою грошово-кредитних методів, від імені держави він координує діяльність банківської системи в цілому, бере активну участь у становленні нових економічних відносин.

За сучасних умов діяльність центрального банку має вирішальний вплив на стабільність грошової одиниці, надійність банківських установ, дієвість платіжно-розрахункового механізму, що загалом визначає ефективність функціонування всієї економіки країни. У процесі вивчення дисципліни "Центральний банк і грошово-кредитна система" студенти повинні отримати чітке уявлення про особливості розвитку та функціонування грошово-кредитних систем країн із розвиненою ринковою економікою, а також статус, форми організації і функції центрального банку, зміст грошово-кредитної політики центрального банку, її місце та роль у системі державного регулювання економіки.

Навчальна дисципліна "Центральний банк і грошово-кредитна система" є варіативною навчальною дисципліною та вивчається згідно з навчальним планом підготовки фахівців освітнього ступеня "бакалавр" напряму підготовки 6.030508 "Фінанси і кредит" (спеціалізація "Банківська справа") денної форми навчання.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 0305 "Економіка та підприємництво"	Варіативна (за вибором)
Модулів – 2	Напрямок підготовки 6.030508 "Фінанси і кредит"	Рік підготовки
Змістових модулів – 2		3-й
Загальна кількість годин – 144		Семестр
		5-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3,5; самостійної роботи студента – 5	Освітній ступінь: бакалавр	Лекції
		26 год
		Практичні, семінарські
		18 год
		Лабораторні
		16 год
		Самостійна робота
		84 год
Вид контролю		
		залік

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної й індивідуальної роботи становить:
для денної форми навчання – 71,4 %.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни "Центральний банк і грошово-кредитна система" є формування знань і навичок стосовно функціонування грошово-кредитних систем зарубіжних країн, а також у галузі монетарної політики та діяльності центрального банку, його ролі і місця в проведенні грошово-кредитної політики, забезпечення стійкості національної валюти, стабільності банківської системи, оптимальної організації платіжної системи і динамічного розвитку економіки в умовах ринкових відносин.

Основними **завданнями** вивчення даної дисципліни є:

вивчення змісту завдань і функцій центрального банку, його операцій та інструментів грошово-кредитної політики, за допомогою яких центральний банк регулює грошовий ринок;

оволодіння навичками самостійно аналізувати стан банківської системи і грошового ринку, вирішувати питання, що стосуються взаємовідносин між центральним банком і банками другого рівня, між центральним банком і урядом у різних країнах.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є діяльність Національного банку України, його основні функції та повноваження, а також фінансові інструменти, за допомогою яких регулюється грошово-кредитна політика.

Навчальна дисципліна **"Центральний банк і грошово-кредитна система"** пов'язана з іншими дисциплінами: "Фінанси", "Гроші і кредит", "Банківська система", "Банківське право" та ін. Знання з даної дисципліни забезпечують успішне засвоєння таких навчальних дисциплін, як "Кредитний менеджмент", "Фінансовий менеджмент у банку", "Банківське регулювання та нагляд", а також виконання курсового та дипломного проектування.

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час лекційних занять та виконання практичних завдань. Найбільш складні питання винесено на розгляд і обговорення під час семінарських занять. Також велике значення в процесі вивчення та закріплення знань має самостійна робота студентів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- основні категорії та визначення дисципліни;
- принципи функціонування сучасної банківської системи;
- зв'язок між грошима та фінансово-кредитними установами;
- умови функціонування валютно-кредитних організацій;
- поняття й елементи грошової системи;
- типи грошових систем та умови, які обумовлюють існування окремого типу грошової системи;
- види грошових реформ і необхідні умови та заходи їх здійснення;
- етапи еволюції світового ринку золота, форми нагромадження золота;
- основні поняття кредитної системи, умови її функціонування та розвитку;
- умови розвитку й становлення грошово-кредитних систем різних країн;
- складові механізми роботи центрального банку, його функції, операції, окремі інструменти грошово-кредитної політики центральних банків різних країн;
- засади регулювання та нагляду за діяльністю банків;

вміти:

робити порівняльний аналіз грошово-кредитних систем країн;
визначати необхідність, заходи й наслідки проведення грошових реформ;

аналізувати сектори грошового ринку та роботу суб'єктів, які на них діють;

виявляти форми взаємозв'язку міжнародного кредиту і грошово-кредитної політики;

визначати фактори утримання інфляційних процесів у країні, спираючись на світовий досвід;

визначати напрями розвитку сучасних кредитних систем країн;

аналізувати функції та операції центрального банку;

структурувати інструменти грошово-кредитної політики відповідно до макроекономічних показників економіки;

контролювати роботу банківських установ з питань фінансового моніторингу;

наглядати за дотриманням банківського законодавства, аналізувати виконання банківських нормативів;

визначати розмір резерву на покриття банківських ризиків;

визначати можливі напрями застосування досвіду функціонування грошово-кредитних систем країн із розвиненою економікою в умовах реформування економіки України.

У процесі викладання навчальної дисципліни основна увага приділяється оволодінню студентами професійними компетентностями, що наведені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Професійні компетентності, які отримують студенти після вивчення навчальної дисципліни

Код компетентності	Назва компетентності	Складові компетентності
1	2	3
ДФГКСЗКДН* 1	Здійснювати дослідження функціонування грошово-кредитних систем різних країн	Обирати методи регулювання та визначати доцільність використання інструментів центрального банку щодо управління попитом і пропозицією грошей в економіці за певних умов
		Досліджувати структуру валютного ринку, економічну сутність і структуру платіжного балансу, золотовалютних резервів у процесі активізації механізму валютного регулювання

1	2	3
		<p>Уміти проводити аналіз показників обсягу та структури грошової маси в країні, будувати часові осі розвитку банківської системи США, Японії, Франції, Великобританії, аналізувати сектори грошового ринку та роботу суб'єктів, які на них діють</p> <p>Уміти проводити аналіз показників обсягу та структури грошової маси в країні; будувати часові осі розвитку банківської системи країн із перехідною економікою та тих, що розвиваються, аналізувати сектори грошового ринку та роботу суб'єктів, які на них діють</p>
ДФГКСЗКДН 2	Здійснювати обґрунтування та аналіз функцій та операцій НБУ	<p>Досліджувати особливості організації банківської системи центральних банків світу, характеризувати правові основи діяльності НБУ, його функції, організаційну та функціональну структури, аналізувати функції та операції центрального банку</p> <p>Вміти визначати джерела надходження готівки та напрями її видачі; вміти розраховувати надходження коштів каси банків готівкою; вміти скласти прогноз касових оборотів НБУ</p>
		<p>Класифікувати типи грошово-кредитної політики за різними класифікаційними ознаками, досліджувати особливості впровадження рестрикційної, експансіоністської та вибіркової грошово-кредитної політики</p> <p>Аналізувати окремі інструменти грошово-кредитної політики центральних банків різних країн, вміти визначати вплив політики обов'язкового резервування, політики відкритого ринку, облікової політики НБУ на обсяг грошової маси в обігу</p> <p>Вміти досліджувати функції центральних і територіальних розрахункових палат НБУ під час проведення міжбанківських розрахунків, технологію міжбанківських розрахунків у системі електронних платежів НБУ</p> <p>Вміти визначати вплив регулятивної функції НБУ на методи управління комерційними банками, досліджувати організацію роботи НБУ з проблемними банками, розраховувати економічні нормативи регулювання діяльності банків, розраховувати розмір штрафів за невиконання економічних нормативів</p> <p>Вміти аналізувати умови залучення коштів на фінансування державних витрат, аналізувати характер взаємодії учасників ринку облігацій внутрішньої державної позики, вміти визначати стратегію держави щодо управління зовнішнім та внутрішнім боргом в Україні та роль НБУ у її реалізації</p>

1	2	3
		Вміти класифікувати методи валютного регулювання, вміти аналізувати методи та політику регулювання НБУ поточних валютних операцій та операцій, що пов'язані із рухом капіталу, вміти визначати валютну позицію банку та ліміти, що її регулюють

**Примітка.* Дослідження функціонування грошово-кредитних систем зарубіжних країн та діяльності НБУ.

Структуру складових професійних компетентностей та їх формування відповідно до Національної рамки кваліфікацій України наведено в додатку А.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Основи функціонування грошово-кредитних систем різних країн

Тема 1. Суть і основні етапи еволюції грошових і кредитних систем країн із розвинутою ринковою економікою. Поняття кредитної системи країни

1.1. Сутність грошово-кредитної системи, поняття і основні елементи грошової системи.

Сутність грошово-кредитних відносин. Основні поняття та структура грошової системи. Функція забезпечення існування держави, розподільна і контрольна функції.

1.2. Типи грошових систем.

Становлення грошової системи. Типи грошових систем. Характеристика металевих грошових систем: біметалізму і монометалізму. Загальні закономірності формування грошових і кредитних систем у період становлення капіталізму.

1.3. Грошові реформи та їх види.

Необхідність здійснення грошових реформ, їх види. Сутність методів проведення грошових реформ. Країни з економікою ринкового типу.

Особливості грошово-кредитного і фінансового регулювання в країнах із ринковою економікою. Основні критерії вибору конкретних методів регулювання.

1.4. Структура сучасної кредитної системи.

Поняття та структура кредитної системи, види кредитних установ. Поняття кредитного механізму країни. Концентрація й централізація банківського капіталу, відкриті та закриті форми, банківські монополії та їх форми, транснаціональні банки. Конкуренція в банківській сфері. Універсалізація й інтернаціоналізація банківської діяльності. Моделі взаємозв'язку банків із промисловістю та структура фінансового ринку.

1.5. Державне регулювання діяльності фінансово-кредитних установ.

Основні функції кредитно-фінансових установ в економіці. Необхідність та методи державного регулювання грошово-кредитних відносин. Інструменти Центрального банку (ЦБ) щодо управління попитом і пропозицією грошей в економіці: облікова політика; політика рефінансування; система часткових резервів; операції на відкритому ринку; управління золотовалютними резервами; прямий вплив на кредит. Види монетарної політики центральних банків: таргетування валютного режиму; таргетування грошової маси; таргетування рівня інфляції; таргетування прихованого показника.

Тема 2. Еволюція валютних систем

2.1. Система золотого стандарту.

Визначальні ознаки функціонування системи золотого стандарту, її переваги і недоліки. Інституційні основи функціонування золотого стандарту. Золотий стандарт і сталість грошово-кредитних систем. Перехід від металевих до паперових грошових систем під час Першої світової війни. Світова економічна криза 1923 – 1933 рр., її особливості й наслідки для кредитних систем. Закономірності розвитку грошових і кредитних систем у післявоєнні роки. Вплив економічних законів на характер і розвиток фінансових відносин.

2.2. Бреттон-Вудська валютна система.

Мета укладення та зміст Бреттон-Вудської угоди. Основні положення Бреттон-Вудської валютної системи. Модель визначення валютного курсу та режим функціонування фіксованих валютних курсів.

2.3. Ямайська валютна система.

Передумови укладення Кінгстонської угоди й утворення Ямайської валютної системи. Визначальні принципи Ямайської валютної системи.

2.4. Європейська валютна система.

Етапи становлення Європейської валютної системи (ЄВС). Основні положення Римської та Маастрихтської угод. Створення Європейського центрального банку й впровадження загальноєвропейської грошової одиниці. Можливості територіального розширення Європейського валютного союзу.

2.5. Діяльність міжнародних валютно-кредитних організацій.

Діяльність міжнародних валютно-кредитних організацій, порядок формування статутного капіталу, розподіл голосів, функції та операції. Характеристика Банку міжнародних розрахунків. Основні аспекти функціонування Міжнародного валютного фонду. Міжнародний банк реконструкції та розвитку, його роль та місце в системі валютно-кредитних закладів. Діяльність валютно-кредитних закладів Західної Європи. Напрями діяльності регіональних банків розвитку.

Тема 3. Грошова і кредитна системи США

3.1. Система грошового обігу до XIX століття. Крах золотого стандарту в 1933 р. і подальші зміни в грошовій системі країни.

Становлення грошової системи США. Грошовий обіг в умовах до-монополістичного капіталізму. Особливості грошової системи США в роки Першої світової війни та в післявоєнні роки. Характеристика банкотної емісії національних банків та її реорганізація. Умови збереження золотого стандарту після закінчення війни в колишній монетній формі. Девальвація долара в 1934 р., мета її проведення та особливості. Прийняття законів про золотий резерв і про срібло. Криза кредитної системи США.

3.2. Інфляція в роки другої світової війни і в післявоєнний час.

Інфляційне зростання грошової маси внаслідок бюджетного дефіциту після Першої та Другої світових війн. Інші причини післявоєнних інфляцій.

3.3. Долар у ролі резервної валюти і його криза.

Закріплення економічної і валютної позиції долара в капіталістичному світі. Становлення золотодоларового стандарту. Зменшення торговельної активності США внаслідок відтворення зруйнованою війною економіки країн Західної Європи та Японії. Зростання доларової заборгованості та скорочення золотих запасів США, проведення неодноразових девальвацій долара. Крах міжнародної Бреттон-Вудської валютної системи. Сучасна роль долара у міжнародних розрахунках.

3.4. Характеристика функціонування ФРС.

Етапи формування кредитної системи США. Недоліки закону 1863 р. про створення національної банківської системи. Особливості розвитку кредитної системи до 1913 р. та подальші зміни. Функції, операції, організаційна структура Федеральної резервної системи.

3.5. Особливості функціонування комерційних банків США.

Комерційні банки. Приховані форми концентрації, особливості їх організації та операцій. Зміни в діяльності комерційних банків, що були внесені банківськими законами.

3.6. Діяльність спеціалізованих фінансово-кредитних установ.

Історичні аспекти становлення парабанківського сектору в США. Розвиток державного кредитного сектору. Основні групи, на які поділяються спеціальні кредитні та кредитно-фінансові установи.

Тема 4. Грошова і кредитна системи Великобританії

4.1. Перехід до золотого монометалізму і його крах в роки Першої світової війни.

Умови становлення золотого стандарту та його відтворення після війни. Проведення активної політики валютної інтервенції Великобританії. Знецінення фунта стерлінгів на внутрішньому ринку за умови незмінності курсу щодо долара.

4.2. Грошовий обіг у ХХ ст. Стерлінгова зона.

Заходи проведення дефляційної політики уряду Великобританії. Введення золотозлиткового стандарту. Економічні наслідки зниження курсу фунту стерлінгів із переходом до паперово-грошової системи. Інфляційне знецінення фунту стерлінгів і валютні обмеження у роки Другої світової війни. Функціонування стерлінгового блоку.

4.3. Розвиток банківської системи Великобританії.

Банк Англії, його утворення, функції та операції. Політика Центрального банку щодо організації грошового обігу в країні. Банківські закони 1844 р. і 1946 р. Формування банків "великої четвірки". Історія виникнення комерційних банків.

Зміни пріоритетів монетарної політики банку Великобританії в період становлення ЄВС.

4.4. Небанківські спеціальні кредитно-фінансові інститути.

Особливості становлення та розвитку кредитної системи Великобританії. Функціонування акцептних банків і облікових компаній. Кредитні установи та установи споживчого кредиту у Великобританії.

Тема 5. Грошова і кредитна системи Японії

5.1. Еволюція грошово-кредитної системи.

Генезис грошової системи Японії. Особливості розвитку грошової системи та грошового обігу до Другої світової війни. Інфляція в період Другої світової війни. Особливості відбудовного періоду. Гіперінфляція. Курс на розвиток виробництва. Перетворення ієни в регіональну резервну валюту.

5.2. Особливості діяльності банку Японії та напрями реалізації грошово-кредитної політики.

Банк Японії, управлінська структура, функції та операції. Становлення та розвиток кредитної системи Японії. Особливості розвитку кредитної системи Японії до Другої світової війни та після неї.

5.3. Основні фінансово-кредитні установи та сутність їх функціонування.

Комерційні банки, особливості їх організації й операцій. Структура банківської системи Японії. Спеціальні кредитно-фінансові установи. Розростання фондового ринку. Перегляд адміністративного регулювання. Формування ринку цінних паперів уряду і операції на ринку короткострокового капіталу.

Змістовий модуль 2

Центральний банк: основи його діяльності та регулювання грошового обігу

Тема 6. Статус та основні напрями діяльності центральних банків

6.1. Виникнення емісійних банків.

Причини і шляхи створення центральних емісійних банків. Організаційно-правові основи центральних банків провідних країн світу. Поява міждержавних центральних банків. Європейська система центральних банків.

6.2. Функції центральних банків держави.

Розмежування понять завдання та функції центрального банку. Зміст функцій центральних банків розвинутих країн. Відображення діяльності центрального банку в балансі.

6.3. Політична й економічна незалежність центрального банку. Фактори оцінювання незалежності центральних банків.

Поняття політичної й економічної незалежності центрального банку. Основні фактори, що визначають незалежність центрального банку.

6.4. Створення Національного банку України та його статус.

Особливості становлення Національного банку України (НБУ) як центрального банку. Основні принципи організації системи Національного банку. Етапи розвитку головного банку держави.

6.5. Функції Національного банку України.

Об'єктивна обумовленість та економічна доцільність запровадження принципів і функцій НБУ. Значення емісії як монопольної функції центрального банку. Заходи впливу НБУ щодо порушників чинного законодавства.

6.6. Організаційна та функціональна структура управління Національним банком України.

Органи управління і структура НБУ (функціональна та регіональна). Склад центрального апарату НБУ. Особливості формування Ради НБУ. Фінансове забезпечення діяльності НБУ.

Тема 7. Емісія банкнот і регулювання готівкового грошового обігу

7.1. Емісія банкнот та роль НБУ в організації готівкового обігу.

Монопольне право центрального банку на емісію банкнот і монет. Забезпечення банкнот. Місце готівки в платіжних системах. Емісія єдиної європейської грошової одиниці – євро. Особливості платіжної системи та грошової маси в Україні.

7.2. Повноваження НБУ при прогнозуванні наявного обороту.

Національний банк – емісійний банк України. Роль НБУ в регулюванні готівкового грошового обігу. Переваги обігу депозитних грошей порівняно з обігом готівки. Аналіз стану готівкового грошового обігу, показники та методичні підходи. Розвиток обігу електронних грошей.

7.3. Прогнозування касових обігів банків.

Організація грошового обігу в позабанківській системі. Регулювання готівкового обігу в установах банків. Касове обслуговування комерційних банків.

7.4. Емісійно-касова робота установ Національного банку України.

Організація емісійно-касової роботи в установах НБУ. Організація перевезення грошей. Прогнозування грошової емісії та потреби в готівці.

Тема 8. Грошово-кредитна політика. Інструменти грошово-кредитної політики

8.1. Мета й особливості грошово-кредитної політики.

Зміст грошово-кредитної політики (ГКП) центрального банку, її місце та роль у державному регулюванні економіки. Визначення стратегії і тактики грошово-кредитної політики.

Цілі грошово-кредитної політики: стратегічні, проміжні та оперативні. Вплив центрального банку на грошову пропозицію через грошову базу та грошовий мультиплікатор. Взаємозв'язок грошово-кредитної політики з податковою, бюджетною, валютною політикою.

8.2. Типи грошово-кредитної політики.

Класифікаційні ознаки грошово-кредитної політики та її типи за ступенем обсягу, за можливістю здійснення, за кон'юнктурою ринку. Особливості впровадження рестрикційної, експансіоністської та вибіркової її форм. Селективні інструменти грошово-кредитної політики НБУ в умовах перехідної економіки.

8.3. Класифікація інструментів грошово-кредитної політики.

Показники, на яких ґрунтується грошово-кредитна політика. Властивості, ознаки, сфери застосування грошово-кредитної політики згідно із законом України "Про НБУ". Приклади використання інструментарію ГКП в економічних процесах.

8.4. Обов'язкове резервування як інструмент грошово-кредитної політики.

Політика обов'язкових резервних вимог. Основні напрями та параметри використання резервних вимог. Розвиток політики обов'язкового резервування в Україні. Монетарний вплив та принципи встановлення дисконтної ставки центрального банку.

8.5. Операції центрального банку на відкритому ринку.

Сутність та необхідність операцій з купівлі-продажу цінних паперів центральним банком. Суб'єкти операцій НБУ на відкритому ринку. Класифікація операцій з цінними паперами центрального банку за різними ознаками. Тенденції розвитку операцій РЕПО в Україні.

8.6. Грошово-кредитна політика в сучасних умовах.

Цілі грошово-кредитної політики центральних банків провідних країн світу. Головні підходи до вибору інструментів ГКП у сучасній світовій практиці.

Тема 9. Рефінансування банків

9.1. Сутність і види кредитування НБУ діяльності банків.

Економічне значення кредитів Національного банку на макро- та мікрорівні. Класифікація кредитів рефінансування НБУ. Вимоги НБУ до банків під час здійснення рефінансування. Види забезпечення кредитів рефінансування.

9.2. Надання банкам кредитів "овернайт" через постійно діючу лінію рефінансування. Коротко- та середньострокове рефінансування банків.

Види кредиту "овернайт". Порядок надання кредиту "овернайт" через постійно діючу лінію рефінансування. Вимоги щодо отримання кредиту "овернайт". Кількісні та процентні кредитні тендери НБУ. Порядок їх проведення.

9.3. Рефінансування банків через надання стабілізаційного кредиту.

Умови надання стабілізаційного кредиту. Порядок видання та погашення стабілізаційного кредиту. Контроль за його поверненням.

9.4. Міжнародні кредитні операції. Досвід центральних банків зарубіжних країн з кредитування банків.

Функції НБУ в сфері обслуговування зовнішнього боргу держави. Співпраця НБУ з Міністерством фінансів та іншими урядовими структурами щодо управління зовнішнім боргом держави. Досвід застосування центральними банками зарубіжних країн функцій кредитора останньої інстанції.

Тема 10. Організація та регулювання платіжної системи

10.1. Сутність і класифікація міжбанківських розрахунків.

Кореспондентські відносини між банківськими установами. Порядок відкриття кореспондентських рахунків комерційних банків. Контроль за станом кореспондентських рахунків комерційних банків. Еволюція міжбанківських розрахунків в Україні.

10.2. Основи створення і функціонування платіжної системи в Україні.

Організація здійснення розрахунків через систему електронних платежів (СЕП) НБУ. Моделі міжбанківських розрахунків через консолідований коррахунок. Перспективи розвитку міжбанківських розрахунків в Україні.

Здійснення дебетових платежів між регіональними управліннями Національного банку. Нормативно-правова основа міжбанківських розрахунків.

10.3. Роль центральних і територіальних розрахункових палат НБУ в організації розрахунків між банками.

Головні суб'єкти, які виконують роботу в СЕП. Основні напрями розвитку даної системи та переваги в сучасній практиці банківського обслуговування.

Тема 11. Регулювання та нагляд за діяльністю банків

11.1. Необхідність та завдання банківського регулювання і нагляду.

Економічна сутність, необхідність і завдання регулювання та нагляду за банківською діяльністю. Повноваження банківських органів у цій галузі.

11.2. Порядок створення, реєстрація та ліцензування банків.

Особливості створення і реєстрації комерційних банків: необхідність законодавчого регулювання, головні суб'єкти та механізм документообігу на першому етапі регулювання створення нових банків. Вимоги до отримання ліцензій. Перелік операцій банків, які підлягають ліцензуванню.

11.3. Вплив регулятивної функції НБУ на методи управління банками другого рівня.

Основні напрями регулювання НБУ діяльності комерційних банків. Установлення НБУ економічних нормативів, що регламентують діяльність комерційних банків. Сутність, призначення та порядок розрахунків економічних нормативів. Система створення резервів на покриття банківських ризиків.

11.4. Сутність, форми і методи банківського нагляду.

Економічна сутність, необхідність і завдання регулювання банківської діяльності та нагляду. Повноваження регулятивно-наглядових банківських органів.

11.5. Вступний, попередній і поточний контроль за діяльністю банків.

Економічна сутність, необхідність і завдання регулювання банківської діяльності та нагляду. Повноваження регулятивно-наглядових банківських органів.

11.6. Організація роботи НБУ з проблемними банками.

Ознаки, притаманні проблемним банкам. Критерії проблемної діяльності. Режим фінансового оздоровлення банків. Реорганізація та ліквідація банку.

Тема 12. Центральний банк – банкір та фінансовий агент уряду

12.1. Обслуговування внутрішнього державного боргу.

Розвиток кредитних відносин НБУ з урядом. Центральний банк – фінансовий агент уряду з обслуговування внутрішнього державного боргу. Регулятивна і контрольна функція НБУ на ринку державних цінних паперів.

12.2. Обслуговування державного зовнішнього боргу.

Роль НБУ в процесі обслуговування зовнішнього боргу країни. Кредити, що отримує національний банк від міжнародних фінансово-кредитних організацій.

12.3. Касове виконання державного бюджету.

Розвиток системи касового виконання державного бюджету в Україні. Касове виконання державного бюджету через казначейську систему. Роль НБУ в здійсненні касового виконання державного бюджету.

Тема 13. Валютна політика. Валютне регулювання НБУ і контроль

13.1. Валютна політика як основа валютного регулювання і контролю.

Економічна сутність і необхідність валютного регулювання. Становлення системи валютного регулювання в Україні. Основні повноваження НБУ як головного органу валютного регулювання.

13.2. Становлення системи валютного регулювання в Україні.

Валютні обмеження. Регулювання НБУ поточних валютних операцій. Регулювання НБУ валютних операцій пов'язаних з рухом капіталу. Економічні нормативи НБУ, що регламентують відкриту валютну позицію комерційних банків.

13.3. Класифікація і характеристика методів валютного регулювання.

Класифікація і характеристика методів регулювання валютного курсу. Роль центральних банків на ринку золота. Валютний контроль: зміст і задачі. Повноваження НБУ у сфері валютного контролю.

Складання платіжного балансу країни, його зміст та використання в регулятивній діяльності НБУ. Форми побудови та основи аналізу платіжного балансу.

4. Структура навчальної дисципліни

Із самого початку вивчення навчальної дисципліни кожен студент має бути ознайомлений як із робочою програмою навчальної дисципліни і формами організації навчання, так і зі структурою, змістом та обсягом кожного з її навчальних модулів, а також з усіма видами контролю та методикою оцінювання сформованих професійних компетентностей.

Вивчення студентом навчальної дисципліни відбувається шляхом послідовного і ґрунтовного опрацювання навчальних модулів. Навчальний модуль – це окремий, відносно самостійний блок дисципліни, який логічно об'єднує кілька навчальних елементів дисципліни за змістом та взаємозв'язками. Тематичний план дисципліни складається з двох змістових модулів (табл. 4.1).

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	денна форма						
	усього	у тому числі					
		лекційні	практичні	лабораторні	проведення підсумкового контролю	самостійна робота	
					виконання ІНДЗ	підготовка до занять	
Змістовий модуль 1							
Основи функціонування грошово-кредитних систем різних країн							
<i>Тема 1.</i> Суть і основні етапи еволюції грошових і кредитних систем країн із розвинутою ринковою економікою. Поняття кредитної системи країни	10	2	2	2	–	–	4
<i>Тема 2.</i> Еволюція валютних систем	7	2	1	–	–	–	4
<i>Тема 3.</i> Грошова і кредитна системи США	8	2	1	1	–	–	4
<i>Тема 4.</i> Грошова і кредитна системи Великобританії	9	2	1	1	–	–	5
<i>Тема 5.</i> Грошова і кредитна системи Японії	15	2	1	2	–	–	10
Разом за змістовим модулем 1	49	10	6	6	–	–	27
Змістовий модуль 2							
Центральний банк: основи його діяльності та регулювання грошового обігу							
<i>Тема 6.</i> Статус та основні напрями діяльності центральних банків	11	2	2	2	–	–	5
<i>Тема 7.</i> Емісія банкнот і регулювання готівкового грошового обігу	14	2	2	–	–	–	10
<i>Тема 8.</i> Грошово-кредитна політика. Інструменти грошово-кредитної політики	10	2	1	2	–	–	5
<i>Тема 9.</i> Рефінансування банків	10	2	1	2	–	–	5
<i>Тема 10.</i> Організація та регулювання платіжної системи	9	2	2	–	–	–	5
<i>Тема 11.</i> Регулювання та нагляд за діяльністю банків	15	2	1	2	–	–	10
<i>Тема 12.</i> Центральний банк – банкір та фінансовий агент уряду	8	2	1	–	–	–	5
<i>Тема 13.</i> Валютна політика. Валютне регулювання НБУ і контроль	18	2	2	2	–	–	12
Разом годин за модулем	95	16	12	10	–	–	57
Усього за модулями	144	26	18	16	–	–	84

5. Теми та плани семінарських занять

Семінарське заняття – це форма навчального заняття, за якої викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами доповіді та презентації з окреслених питань (табл. 5.1), їх виступи, активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо. Підсумкові бали за кожне семінарське заняття виставляються у відповідний журнал. Отримані студентом бали за окремі семінарські заняття враховуються в процесі накопичення підсумкових балів з даної навчальної дисципліни.

Таблиця 5.1

Плани семінарських занять

Назва теми	Програмні питання	Кількість годин	Література
1	2	3	4
Змістовий модуль 1 Основи функціонування грошово-кредитних систем різних країн			
<i>Тема 1.</i> Суть і основні етапи еволюції грошових і кредитних систем країн із розвинутою ринковою економікою. Поняття кредитної системи країни	Семінарське заняття за темами: "Сутність і основні принципи функціонування грошових систем, їх елементи"; "Необхідність участі держави в діяльності фінансово-кредитних установ". Семінар-дискусія з питання "Грошові реформи та їх види. Інструменти реалізації грошових реформ: практичний аспект для вітчизняної економіки"	1	Основна: [1; 3; 5]. Додаткова: [7; 11]
<i>Тема 2.</i> Еволюція валютних систем	Семінар-дискусія з питань "Інституціональні основи валютних систем. Переваги та недоліки функціонування різних валютних систем", "Причини хронічної інфляції долару, починаючи з 1940 р. Особливості розвитку грошової системи США"	0,5	Основна: [3; 4]. Додаткова: [11; 24]
<i>Тема 3.</i> Грошова і кредитна системи США	Семінарське заняття за темою "Структура та особливості розвитку банківської системи США": 1. Причини й наслідки прийняття федерального резервного акту в США. Структура ФРС. 2. Структура та особливості розвитку банківської системи США. 3. Небанківські фінансові посередники в США	1	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [9; 13; 15]

1	2	3	4
Тема 4. Грошова і кредитна системи Великобританії	Семінар-дискусія за питанням "Особливості грошово-кредитної системи Великобританії"	0,5	Основна: [3; 4]. Додаткова: [9; 10; 25]
Тема 5. Грошова і кредитна системи Японії	Семінар-дискусія з питань "Фінансовий голод японських корпорацій" та "Структура та функції кредитної системи Японії"	1	Основна: [1; 3; 5]. Додаткова: [11; 12]
Змістовий модуль 2			
Центральний банк: основи його діяльності та регулювання грошового обігу			
Тема 6. Статус та основні напрями діяльності центральних банків	Семінар-дискусія за питаннями: 1. Необхідність виникнення центральних банків. 2. Визначення, цілі і напрями діяльності центральних банків. 3. Функції центральних банків. 4. Визначення, цілі і напрями діяльності НБУ	1	Основна: [1; 5; 6]. Додаткова: [7; 11; 15]
Тема 7. Емісія банкнот і регулювання готівкового грошового обігу	Семінарське заняття за питаннями: 1. Емісія банкнот та роль НБУ в організації готівкового обігу. 2. Повноваження НБУ під час прогнозування наявного обороту. 3. Прогнозування касового обороту банків	1	Основна: [1; 5]. Додаткова: [12 – 15]
Тема 8. Грошово-кредитна політика. Інструменти грошово-кредитної політики	Семінар-дискусія за питаннями: "Еволюція грошово-кредитної політики НБУ", "Розвиток готівкового грошового обігу в Україні"	1	Основна: [1; 2; 6]. Додаткова: [7; 11]
Тема 9. Рефінансування банків	Семінарське заняття за програмними питаннями теми: 1. Сутність і види кредитування НБУ діяльності банків. 2. Організація проведення кредитних тендерів	1	Основна: [3; 6]. Додаткова: [10; 12; 15]
Тема 10. Організація та регулювання платіжної системи	Семінар-дискусія з питання "Переваги функціонування СЕП в Україні"	1	Основна: [3; 6]. Додаткова: [13; 22]
Тема 11. Регулювання та нагляд за діяльністю банків	Семінар-дискусія за питаннями: 1. Організація банківського нагляду. Особливості проведення нагляду. 2. Особливості роботи НБУ з проблемними банками	1	Основна: [4 – 6]. Додаткова: [8; 14; 20]
Тема 12. Центральний банк – банкір та фінансовий агент уряду	Семінар-дискусія за питаннями: 1. Механізм здійснення касового виконання бюджету України.	1	Основна: [3; 6]. Додаткова: [10; 12; 15]

1	2	3	4
	2. Роль НБУ в управлінні державним зовнішнім боргом. 3. Функції НБУ під час обслуговування внутрішнього державного боргу		
<i>Тема 13.</i> Валютна політика. Валютне регулювання НБУ і контроль	Семінарське заняття за програмними питаннями теми: 1. Методи валютного регулювання, які застосовує НБУ. 2. Валютний курс та фактори, які на нього впливають. 3. Регулювання НБУ торговельних та не торговельних операцій в іноземній валюті. 4. Штрафні санкції за порушення валютного законодавства	1	Основна: [1; 5]. Додаткова: [12 – 15]
Усього годин		10	–

6. Теми практичних занять

Практичне заняття – це форма навчального заняття, за якої викладач організовує детальний розгляд окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом сформульованих завдань. Проведення таких занять ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі. Воно включає проведення попереднього контролю знань, вмінь і навичок студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань із їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання (табл. 6.1).

Таблиця 6.1

Перелік тем практичних занять

Назва змістового модуля	Теми практичних занять (за модулями)	Кількість годин	Література
1	2	3	4
<i>Змістовий модуль 1.</i> Основи функціонування грошово-кредитних систем різних країн	<i>Завдання 1.</i> Вплив грошових реформ на основні макроекономічні показники розвитку грошово-кредитної системи	0,5	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [9; 13; 15]

Закінчення табл. 6.1

1	2	3	4
	<i>Завдання 2.</i> Визначення обсягу грошової маси країни	0,5	Основна: [1; 3; 5]. Додаткова: [7; 11]
	<i>Завдання 3.</i> Визначення грошових агрегатів та кількості грошей, необхідних для безінфляційного обігу	1	Основна: [3; 4]. Додаткова: [11; 24]
	<i>Завдання 4.</i> Розрахунок рівня монетизації економіки	0,5	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [9; 13; 15]
	<i>Завдання 5.</i> Визначення темпів зростання грошової маси за різними агрегатами США, Великобританії, Японії	1	Основна: [3; 4]. Додаткова: [9; 10; 25]
	<i>Колоквіум</i> за змістовим модулем 1: "Засади функціонування грошово-кредитних систем різних країн"	0,5	Основна: [1; 3; 5]. Додаткова: [7; 11]
<i>Змістовий модуль 2.</i> Центральний банк: основи його діяльності та регулювання грошового обігу	<i>Завдання 6.</i> Розрахунок касових обігів банків	0,5	Основна: [1; 5]. Додаткова: [12 – 15]
	<i>Завдання 7.</i> Визначення обсягів рефінансування банків за кількісними та процентними тендерами центрального банку	1	Основна: [1; 2; 6]. Додаткова: [7; 11]
	<i>Завдання 8.</i> Розрахунок норми обов'язкового резервування коштів банку	0,5	Основна: [3; 6]. Додаткова: [10; 12; 15]
	<i>Завдання 9.</i> Визначення економічних нормативів банківської діяльності	0,5	Основна: [3; 6]. Додаткова: [13; 22]
	<i>Завдання 10.</i> Розрахунок відкритої валютної позиції банку	0,5	Основна: [4 – 6]. Додаткова: [8; 14; 20]
	<i>Колоквіум</i> за змістовим модулем 2 "Функції та операції НБУ"	1	Основна: [1; 5]. Додаткова: [12 – 15]
	Разом годин за змістовими модулями		8

6.1. Приклади типових практичних завдань за темами

Змістовий модуль 1

Основи функціонування грошово-кредитних систем різних країн

Тема 1. Суть і основні етапи еволюції грошових і кредитних систем країн із розвинутою ринковою економікою. Поняття кредитної системи країни

Згідно з даними табл. 6.1 розрахувати: питому вагу готівки у грошовий масі, грошовий мультиплікатор за 2014, 2015 рр., відповідні коефіцієнти депонування та резервування готівки, рівень монетизації економіки України та швидкість обігу грошей. Зробити висновки.

Таблиця 6.1

Вихідні дані

Періоди	млн грн			
	М0	М3	Грошова база	ВВП
2014 р.	74 984	261 063	97 214	544 153
2015 р.	111 119	396 156	14 1901	712 945

Змістовий модуль 2

Центральний банк: основи його діяльності та регулювання грошового обігу

Тема 8. Грошово-кредитна політика. Інструменти грошово-кредитної політики

Банк має такі середньоарифметичні значення зобов'язань за залученими коштами (табл. 6.2).

Таблиця 6.2

Зобов'язання банку за залученими коштами

Вид коштів	Сума, тис. грн
1	2
Строкові депозити юридичних осіб у національній валюті	1 050
Строкові депозити фізичних осіб у національній валюті	5 680
Строкові депозити юридичних осіб в іноземній валюті	3 700
Строкові депозити фізичних осіб в іноземній валюті	4 200

1	2
Короткострокові депозити юридичних осіб у національній валюті	2 550
Короткострокові депозити юридичних осіб у національній валюті	2 550
Короткострокові депозити фізичних осіб в іноземній валюті	7 200
Кошти клієнтів на поточних рахунках	18 050
Кошти місцевих бюджетів	1 740
Депозити інших банків у даному банку	1 220

Диференціація норми обов'язкового резервування залежно від строку, валюти залучених коштів та категорії депонента наведена в табл. 6.3.

Таблиця 6.3

Диференціація норми обов'язкового резервування, %

Категорії	Валюта та строк депозитів				Інші види залучених коштів
	у національній валюті		в іноземній валюті		
	коротко-строкові	довго-строкові	коротко-строкові	довго-строкові	
Юридичні особи	3	4	12	10	14
Фізичні особи	2	2	12	10	14

Визначити, якими мають бути обов'язкові резерви банку, виходячи з установлених НБУ норм обов'язкового резервування (див. табл. 6.2) та того, що середній залишок коштів на коррахунку в НБУ складає 1 220 тис. грн.

Тема 9. Рефінансування банків

Національний Банк України проводить процентний тендер для рефінансування банків терміном до 14 днів. Загальна сума кредиту, запропонована НБУ, – 2 500 тис. грн. Мінімальна сума заявки одного банку – 120 тис. грн. Вид забезпечення – враховані банком векселя суб'єктів господарювання.

Для участі в тендері отримані заявки банків (табл. 6.4).

Заявки банків

Показники	Банки				
	1	2	3	4	5
1. Сума заявки банку, тис. грн	760,0	230,0	550,0	950,0	650,0
2. Термін діяльності банку	5 років	10 міс.	2 роки	4 роки	3 роки
3. Процентна ставка за кредит запропонована банком, %	16,0	22,0	17,0	14,0	16,5
4. Резерв під кредитний ризик, тис. грн:					
4.1. Розрахункова сума.	100,0	65,0	80,0	120,0	150,0
4.2. Фактично сформовано	100,0	45,0	70,0	120,0	150,0
5. Дотримання банком економічних нормативів на останню дату:					
5.1 Мінімального розміру регулятивного капіталу (H ₁): дотримання (+), недотримання (-).	+	-	-	+	+
5.2 Співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів (H ₃): фактичне значення, %.	9,3	9,7	4,0	9,0	9,5
5.3 Максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (H ₇): фактичне значення, %	23,0	25,5	24,0	21,0	20,0
6. Балансова вартість векселів, наданих у забезпечення кредиту, тис. грн	850,0	370,0	670,0	850,0	500,0

Довідка:

- 1) облікова ставка НБУ складає 12 % річних;
- 2) інших вимог НБУ, запропонованих під час рефінансування банків, усі банки, що подали заявки, дотримуються.

Необхідно:

1. Вирішити питання про участь банків у тендері, аргументувавши причини відмови.
2. Які суми кредиту одержать банки, допущені до участі в процентному тендері НБУ?

7. Теми лабораторних занять

Лабораторне заняття – це форма навчального заняття, за якої студент під керівництвом викладача особисто проводить імітаційні експерименти чи досліді з метою практичного підтвердження окремих теоретичних положень навчальної дисципліни. У ході лабораторних робіт студент набуває професійних компетентностей та практичних навичок роботи з комп'ютерним обладнанням відповідними програмними продуктами.

За результатами виконання завдання на лабораторному занятті студенти оформляють індивідуальні звіти про його виконання та захищають ці звіти перед викладачем (табл. 7.1).

Таблиця 7.1

Перелік тем лабораторних занять

Назва теми	Програмні питання	Кількість годин	Література
Змістовий модуль 1			
Основи функціонування грошово-кредитних систем різних країн			
<i>Тема 1.</i> Суть і основні етапи еволюції грошових і кредитних систем країн із розвинутою ринковою економікою. Поняття кредитної системи країни	<i>Лабораторна робота 1.</i> Державне регулювання діяльності фінансово-кредитних установ	2	Основна: [1; 3; 5]. Додаткова: [7; 11]
<i>Тема 3, 4.</i> Грошова і кредитна система США та Великобританії	<i>Лабораторна робота 2.</i> Побудова часових осей розвитку грошової та кредитної систем США та Великобританії	2	Основна: [3; 4]. Додаткова: [11; 24]
<i>Тема 5.</i> Грошова і кредитна системи Японії	<i>Лабораторна робота 3.</i> Грошова і кредитна система Японії	2	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [9; 13; 15]
Змістовий модуль 2			
Центральний банк: основи його діяльності та регулювання грошового обігу			
<i>Тема 6.</i> Статус та основні напрями діяльності центральних банків	<i>Лабораторна робота 4.</i> Функції центральних банків держави. Захист лабораторної роботи 3	2	Основна: [1; 2; 6]. Додаткова: [7; 11]
<i>Тема 8.</i> Грошово-кредитна політика. Інструменти грошово-кредитної політики	<i>Лабораторна робота 5.</i> Грошово-кредитна політика НБУ. Захист лабораторної роботи 4	2	Основна: [3; 6]. Додаткова: [10; 12; 15]
<i>Тема 9.</i> Рефінансування банків	<i>Лабораторна робота 6.</i> Рефінансування НБУ вітчизняних банків. Захист лабораторної роботи 5	2	Основна: [3; 6]. Додаткова: [13; 22]
<i>Тема 11.</i> Регулювання та нагляд за діяльністю банків	<i>Лабораторна робота 7.</i> Нагляд НБУ за діяльністю банків. Захист лабораторної роботи 6	4	Основна: [4 – 6]. Додаткова: [8; 14; 20]
Усього годин		16	–

8. Самостійна робота

Самостійна робота студента (СРС) – це форма організації навчального процесу, за якої заплановані завдання виконуються студентом самостійно під методичним керівництвом викладача.

Мета СРС – засвоєння в повному обсязі навчальної програми та формування у студентів загальних і професійних компетентностей, які відіграють суттєву роль у становленні майбутнього фахівця вищого рівня кваліфікації.

Навчальний час, відведений для самостійної роботи студентів денної форми навчання, визначається навчальним планом і становить 58,3 % (84 години) від загального обсягу навчального часу на вивчення дисципліни (144 години). У ході самостійної роботи студент має перетворитися на активного учасника навчального процесу, навчитися свідомо ставитися до оволодіння теоретичними і практичними знаннями, вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, нести індивідуальну відповідальність за якість власної професійної підготовки. СРС включає: опрацювання лекційного матеріалу; опрацювання та вивчення рекомендованої літератури, основних термінів та понять за темами дисципліни; підготовку до практичних, семінарських, лабораторних занять; підготовку до виступу на семінарських заняттях; поглиблене опрацювання окремих лекційних тем або питань; виконання індивідуальних завдань (вирішення розрахункових індивідуальних та комплексних завдань) за вивченою темою; написання есе за заданою проблематикою; пошук (підбір) та огляд літературних джерел за заданою проблематикою дисципліни; аналітичний розгляд наукової публікації; контрольну перевірку студентами особистих знань за запитаннями для самодіагностики; підготовку до контрольних робіт та інших форм поточного контролю; підготовку до модульного контролю (колоквіуму).

Необхідним елементом успішного засвоєння матеріалу навчальної дисципліни є самостійна робота студентів з вітчизняною та закордонною спеціальною економічною літературою, нормативними актами з питань державного регулювання економіки, статистичними матеріалами. Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам для засвоєння теоретичних знань з навчальної дисципліни, наведені в табл. 8.1.

Завдання для самостійної роботи студентів та форми її контролю

Назва теми	Зміст самостійної роботи студентів	Кількість годин	Форми контролю СРС	Література
1	2	3	4	5
Змістовий модуль 1				
Основи функціонування грошово-кредитних систем різних країн				
<i>Тема 1.</i> Суть і основні етапи еволюції грошових і кредитних систем країн із розвинутою ринковою економікою. Поняття кредитної системи країни	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до <i>семінарського заняття</i> , огляд теоретичного матеріалу з теми "Грошові реформи та їх види. Інструменти реалізації грошових реформ"	4	Презентація результатів	Основна: [1; 3; 5]. Додаткова: [7; 11]
<i>Тема 2.</i> Еволюція валютних систем	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до <i>семінарського заняття</i> . Огляд теоретичного матеріалу з теми "Інституціональні основи валютних систем. Переваги та недоліки функціонування різних валютних систем", виконання <i>індивідуального завдання</i> "Розрахунок рівня монетизації економіки"	4	Презентація результатів	Основна: [3; 4]. Додаткова: [11; 24]
<i>Тема 3.</i> Грошова і кредитна системи США	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, підготовка до контрольної роботи. Виконання <i>завдань</i> "Визначення темпів росту грошової маси за різними агрегатами США, Великобританії"	4	Експрес-контрольна робота за темами 2, 3	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [9; 13; 15]
<i>Тема 4.</i> Грошова і кредитна системи Великобританії	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою; виконання <i>індивідуального завдання</i> "Визначення темпів зростання грошової маси за різними агрегатами Японії"	5	Презентація результатів	Основна: [1; 3; 5]. Додаткова: [7; 11]
<i>Тема 5.</i> Грошова і кредитна системи Японії	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Виконання <i>індивідуального завдання</i> "Прогнозування результатів діяльності підприємства на основі декомпозиції часового ряду"	10	Презентація результатів. Колоквіум за модулем 1	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [9; 13; 15]
Усього за змістовим модулем 1		27		

1	2	3	4	5
Змістовий модуль 2				
Центральний банк: основи його діяльності та регулювання грошового обігу				
<i>Тема 6.</i> Статус та основні напрями діяльності центральних банків	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою; підготовка до практичного заняття. Підготовка до <i>семінарського заняття</i> з теми "Визначення, цілі і напрями діяльності НБУ"	5	Презентація результатів	Основна: [1; 2; 6]. Додаткова: [7; 11]
<i>Тема 7.</i> Емісія баннот і регулювання готівкового грошового обігу	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, підготовка до <i>колоквіуму</i> . Виконання <i>індивідуального завдання</i> "Розрахунок касових обігів банків"	10	Презентація результатів	Основна: [3; 6]. Додаткова: [10; 12; 15]
<i>Тема 8.</i> Грошово-кредитна політика. Інструменти грошово-кредитної політики	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Виконання <i>завдань</i> "Розрахунок норми обов'язкового резервування коштів банку"	5	Презентація результатів	Основна: [3; 6]. Додаткова: [13; 22]
<i>Тема 9.</i> Рефінансування банків	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до <i>семінарського заняття</i> , огляд теоретичного матеріалу з теми "Сутність і види кредитування НБУ діяльності банків. Організація проведення кредитних тендерів"	5	Поточна контрольна. Презентація результатів	Основна: [1; 2; 6]. Додаткова: [7; 11]
<i>Тема 10.</i> Організація та регулювання платіжної системи	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до <i>семінарського заняття</i> , огляд теоретичного матеріалу з теми "Переваги функціонування СЕП в Україні"	5	Презентація результатів	Основна: [3; 6]. Додаткова: [10; 12; 15]
<i>Тема 11.</i> Регулювання та нагляд за діяльністю банків	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Виконання <i>завдань</i> "Визначення економічних нормативів банківської діяльності"	10	Презентація результатів	Основна: [3; 6]. Додаткова: [13; 22]
<i>Тема 12.</i> Центральний банк – банкір та фінансовий агент уряду	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до <i>семінарського заняття</i> , огляд теоретичного матеріалу з теми "Роль НБУ в управлінні державним зовнішнім боргом. Функції НБУ під час обслуговування внутрішнього державного боргу"	2	Колоквіум за модулем 2	Основна: [4 – 6]. Додаткова: [8; 14; 20]
<i>Тема 13.</i> Валютна політика. Валютне регулювання НБУ і контроль	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Виконання <i>завдань</i> "Розрахунок відкритої валютної позиції банку"	12	Захист індивідуальних презентацій	Основна: [1; 2; 6]. Додаткова: [7; 11]
Усього за змістовим модулем 2		57		
Усього за модулем		84		

8.1. Презентація

Презентація індивідуальних завдань студента є вибіркоким видом позааудиторної самостійної роботи студента та має навчально-дослідницький характер, виконується у процесі вивчення програмного матеріалу навчальної дисципліни. Виконання та захист презентацій є одним із важливих засобів підвищення якості підготовки майбутніх спеціалістів, які здатні застосовувати на практиці теоретичні знання, вміння та навички з даної навчальної дисципліни.

Підготовка презентації передбачає систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань із дисципліни та застосування їх у процесі розв'язання конкретних економічних ситуацій, розвиток навичок самостійної роботи й оволодіння методикою дослідження та експерименту, пов'язаних із темою презентації.

Комплексний системний підхід до розкриття теми презентації полягає в тому, що предмет дослідження розглядається з різних точок зору – з позицій теоретичної бази і практичних напрацювань, умов його реалізації, аналізу, обґрунтування шляхів удосконалення тощо – в тісному взаємозв'язку та єдиній логіці викладу.

Презентація індивідуального завдання виконується студентом самостійно за консультування з викладачем протягом вивчення дисципліни відповідно до графіка навчального процесу та захищається на останньому практичному занятті.

Тематика презентацій видається викладачем на початку семестру, протягом якого вивчається дисципліна. Презентація оформлюється студентом за допомогою програми *Microsoft PowerPoint* та має включати не менш ніж 10 змістовних слайдів за обраною темою. Захист презентації відбувається із застосуванням мультимедійних засобів впродовж 10 – 15 хв.

Відповідно до робочого плану навчальної дисципліни, максимальна оцінка за виконання та захист презентації складає 8 балів.

Теми презентацій

1. Світова валютна система: основні етапи та фактори розвитку.
2. Основи функціонування сучасного кредитного механізму розвинутих країн.

3. Фальшивомонетництво: історія, боротьба з фальшивомонетництвом в Україні.
4. Еволюція ринку золота та його роль у світовій валютній системі.
5. Особливості становлення і розвитку грошово-кредитної системи США.
6. Становлення та розвиток грошово-кредитної системи Великобританії.
7. Становлення та розвиток грошово-кредитної системи Франції.
8. Особливості розвитку грошово-кредитної системи Німеччини.
9. Становлення та розвиток грошово-кредитної системи Канади.
10. Становлення та розвиток грошово-кредитної системи Італії.
11. Становлення та розвиток грошово-кредитної системи Росії.
12. Особливості розвитку кредитної системи Японії.
13. Особливості розвитку кредитної системи Китаю.
14. Розвиток грошово-кредитних систем країн із перехідною ринковою економікою.
15. Особливості грошово-кредитних систем країн із нерозвиненою ринковою економікою.
16. Становлення і розвиток грошово-кредитних систем країн Латинської Америки.
17. Становлення та розвиток грошово-кредитних систем нових індустріальних країн (азійських "драконів" та "тигрів").
18. Становлення та розвиток Європейської системи центральних банків.
19. Правові засади організацій банківської системи України.
20. Національний банк України – центральний банк держави.
21. Особливості визначення і формування грошово-кредитної політики в Україні.
22. Інструменти грошово-кредитної політики НБУ.
23. Процентна політика центрального банку (світовий досвід і в Україні).
24. Рефінансування банків в умовах економічного зростання та кризи.
25. Кредитні та депозитні операції НБУ.
26. Організація та регулювання платіжної системи.
27. Регулювання діяльності банківських установ.
28. Нагляд за діяльністю банківських установ.
29. Центральний банк – банкір та фінансовий агент уряду.
30. Валютне регулювання та валютна політика НБУ.

8.2. Контрольні запитання для самодіагностики

Тема 1. Суть і основні етапи еволюції грошових і кредитних систем країн із розвинутою ринковою економікою. Поняття кредитної системи країни

1. Визначте умови та країни функціонування біметалізму, різновиди біметалізму.
2. Розкрийте сутність, мету і зміст укладеної Латинської монетної спілки.
3. Визначте передумови зміни грошової системи з біметалізму на монометалізм.
4. Розкрийте роль золота в світі: історичний та сучасні аспекти.
5. Укажіть чинники, які впливають на лібералізацію цін держави.
6. Розкрийте типи грошових реформ.
7. Укажіть методи стабілізації валюти.
9. Визначте інструменти, що використовує центральний банк для проведення грошово-кредитної політики.
10. Розкрийте види монетарної політики центральних банків розвинутих країн.

Тема 2. Еволюція валютних систем

1. Визначте основні складові світової валютної системи.
2. Вкажіть визначальні характеристики функціонування золотого стандарту.
3. Розкрийте переваги та недоліки золотого стандарту.
4. Визначте переваги та недоліки впровадження плаваючого валютного курсу.
6. Розкрийте основні характеристики Бреттон-Вудської валютної системи.
7. Визначте причини краху Бреттон-Вудської валютної системи.
8. Дайте характеристику основних етапів розвитку Європейської валютної системи.
9. Розкрийте основні аспекти функціонування світових та регіональних валютно-кредитних інститутів.
10. Визначте необхідність введення спеціальних прав запозичення.

Тема 3. Грошова і кредитна системи США

1. Які фактори вплинули на закріплення економічної і валютної позиції долара в капіталістичному світі.

2. Визначте особливості розвитку кредитної системи США до 1913 р.
3. Яка мета проведення девальвації долара у 1934 р.?
4. Розкрийте зміст законів 1934 р. про золотий резерв та срібло в США.
5. У чому полягає криза долару як резервної валюти?
6. У якому році був прийнятий Закон про Федеральний резерв?
7. Укажіть причини й наслідки прийняття федерального резервного акту в США.
8. Які складові елементи Федеральної резервної системи (ФРС) США?
9. Визначте особливості функціонування комерційних банків США.
10. Розкрийте основні етапи становлення парабанківського сектору в США.

Тема 4. Грошова і кредитна системи Великобританії

1. Розкрийте зміст банківського акту Р. Піля (1844 р.).
2. У чому сутність проведення активної політики валютної інтервенції Великобританії.
3. Які умови функціонування стерлінгової зони?
4. Укажіть економічні наслідки зниження курсу фунту стерлінгів із переходом до паперово-грошової системи.
5. У який період відбулось формування банків "великої четвірки"?
6. Розкрийте умови становлення Центрального Банку Англії.
7. У чому полягають особливості розвитку кредитної системи Великобританії?
8. Укажіть зміни пріоритетів монетарної політики банку Великобританії в період становлення Європейської валютної системи.
9. Укажіть сучасні функції Центрального Банку Англії.
10. Розкрийте особливості функціонування банківської системи Великобританії.

Тема 5. Грошова і кредитна системи Японії

1. Які причини й наслідки післявоєнних інфляційних процесів у Японії?
2. Дайте характеристику Банку Японії, його управлінській структурі, функціям та операціям.
3. Розкрийте наслідки впливу державно-монополістичного контролю на діяльність кредитної системи Японії.
4. Розкрийте поняття "кейрецу" в японській економіці.
5. Визначте, що становить політика перекредитування та "кредитне вікно"?

6. Охарактеризуйте місце державних фінансово-кредитних інститутів у кредитній системі Японії.

7. Які основні напрями грошово-кредитної політики Японії з 1999 р.?

8. Охарактеризуйте основні складові банківської системи Японії.

9. Розкрийте функції спеціальних кредитно-фінансових установ Японії.

10. Укажіть причини розростання фондового ринку в Японії.

Тема 6. Статус та основні напрями діяльності центральних банків

1. У яких країнах з'явилися перші центральні банки, чому це відбулось саме там?

2. Визначте поняття економічної та політичної незалежності центрального банку.

3. Яку роль відіграє Європейський Центральний банк у процесі формування та розвитку валютної системи?

4. Визначте інституційні основи діяльності центральних банків.

5. Оцініть ступінь незалежності НБУ від уряду за "шкалою незалежності".

6. Оцініть ступінь незалежності ФРС США від уряду за "шкалою незалежності".

7. Яку роль відіграє НБУ у процесі формування та розвитку валютної системи?

8. Обґрунтуйте необхідність прийняття в Україні закону "Про НБУ".

9. Які основні цілі і завдання центральних банків відображені в законодавстві?

10. Розкрийте сутність Міжнародної фінансової конвенції.

Тема 7. Емісія банкнот і регулювання готівкового грошового обігу

1. Розкрийте емісійний механізм у ринковій економіці.

2. Які повноваження має НБУ щодо організації та регулювання готівкового грошового обігу в Україні?

3. Вкажіть основні етапи процесу створення грошей.

4. Якщо за умов існування надлишкової грошової маси в Україні та обігу значної її частини поза банками НБУ припинив би практику прогнозування та обліку касових оборотів банків, яким чином цей крок відбився на стані грошового обігу в країні?

5. У чому полягає касове обслуговування банків?

6. Які штрафні санкції застосовує НБУ у разі порушення банками касової дисципліни?
7. Які існують джерела надходжень готівки та напрями її видачі?
8. Визначте рівні прогнозування розрахунків касових обігів.
9. Які суб'єкти визначають порядок і форми складання розрахунку звітного балансу грошових доходів і витрат населення?
10. Які основні тенденції розвитку обігу електронних грошей?

Тема 8. Грошово-кредитна політика. Інструменти грошово-кредитної політики

1. Який взаємозв'язок між монетарною та грошово-кредитною політикою?
2. Визначте основні етапи еволюції грошово-кредитної політики Національного банку України.
3. Які цілі грошово-кредитної політики НБУ?
4. Розкрийте типи грошово-кредитної політики центральних банків за різними класифікаційними ознаками.
5. Визначте основні підходи до вибору інструментів грошово-кредитної політики у сучасній світовій практиці.
6. На яких показниках, на яких ґрунтується грошово-кредитна політика?
7. Приклади використання інструментарію ГКП в економічних процесах.
8. Визначте особливості впровадження рестрикційної та експансіоністської грошово-кредитної політики НБУ в умовах перехідної економіки.
9. Які особливості політики обов'язкового резервування в Україні?
10. Визначте сутність операцій з купівлі-продажу цінних паперів центральним банком.

Тема 9. Рефінансування банків

1. Розкрийте економічну сутність кредитних відносин центральних банків з банками другого рівня.
2. Які існують методи рефінансування банків?
3. За якими відсотковими ставками надаються кредити "овернайт"?
4. Укажіть види кредитних тендерів НБУ.
5. Які існують вимоги до участі банків у кредитному тендері?
6. Визначте види забезпечення кредитів рефінансування.
7. У чому полягає особливість проведення кількісних і процентних тендерів НБУ?
8. Яка процедура проведення кредитного тендера НБУ?

9. В яких випадках НБУ надає банкам стабілізаційні кредити?
10. Як центральні банки зарубіжних країн виконують функції кредитора останньої інстанції?

Тема 10. Організація та регулювання платіжної системи

1. Укажіть види міжбанківських розрахунків.
2. Визначте основні етапи функціонування платіжної системи в Україні.
3. Розкрийте структурну побудову системи електронних платежів в Україні.
4. Який порядок відкриття кореспондентських рахунків банків?
5. Які види кореспондентських рахунків мають право відкривати банки?
6. Охарактеризуйте моделі міжбанківських розрахунків через консолідований коррахунок.
7. Відобразіть схематично систему міжбанківських розрахунків із застосування системи електронних платежів.
8. Визначте порядок проведення клірингових розрахунків.
9. Розкрийте основні недоліки та переваги створення національної платіжної системи України.
10. Визначте основні напрями розвитку системи електронних платежів в сучасній практиці банківського обслуговування.

Тема 11. Регулювання та нагляд за діяльністю банків

1. Який порядок створення та реєстрації банків в Україні?
2. Охарактеризуйте шляхи реорганізації та ліквідації банку.
3. Визначте основні напрями регулювання НБУ діяльності банків.
4. Які існують групи економічних нормативів регулювання банківської діяльності?
5. Розкрийте порядок визначення резервів на покриття банківських ризиків.
6. Як в Україні здійснюється контроль за дотриманням економічних нормативів?
7. Які міри впливу використовує НБУ за невиконання банками окремих груп економічних нормативів?
8. Визначте форми та методи банківського нагляду.
9. Як НБУ організує роботу з проблемними банками?
10. Який порядок реорганізації та ліквідації банку?

Тема 12. Центральний банк – банкір та фінансовий агент уряду

1. Охарактеризуйте зміст понять "внутрішній державний борг" та "зовнішній державний борг".
2. Яку роль має НБУ на первинному ринку державних цінних паперів?
3. Як НБУ забезпечує обслуговування державного зовнішнього боргу?
4. Розкрийте сутність касового виконання державного бюджету.
5. Визначте зміст функції НБУ: фінансовий агент уряду з обслуговування внутрішнього державного боргу.
6. Які існують шляхи неемісійного залучення коштів на фінансування державних витрат?
7. Охарактеризуйте вид цінного папера – облігації внутрішньої державної позики (ОВДП).
8. Визначте роль центрального банку в управлінні внутрішнім державним боргом.
9. Розкрийте стратегію держави щодо управління зовнішнім та внутрішнім боргом в Україні та роль НБУ в її реалізації.
10. Охарактеризуйте кредитні відносини НБУ з міжнародними фінансово-кредитними організаціями.

Тема 13. Валютна політика. Валютне регулювання НБУ і контроль

1. Розкрийте поняття валютного регулювання та валютного контролю.
2. Визначте повноваження НБУ у сфері валютного контролю.
3. У чому полягає сутність регулювання НБУ поточних валютних операцій та операцій, що пов'язані з рухом капіталу?
4. Охарактеризуйте методи регулювання НБУ поточних валютних операцій.
5. Який порядок розрахунку валютної позиції банку?
6. Укажіть, які економічні ліміти НБУ регламентують валютну позицію банків?
7. Для чого НБУ застосовує валютні інтервенції?
8. Як центральні банки використовують золотовалютні резерви?
9. Визначте роль центральних банків на ринку золота.
10. У чому полягає курсова політика НБУ?

9. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль, тощо.

Формами організації індивідуально-консультативної роботи є:

- а) за засвоєнням теоретичного матеріалу:
консультації: індивідуальні (запитання – відповідь), групові (розгляд типових прикладів – ситуацій);
- б) за засвоєнням практичного матеріалу:
консультації індивідуальні та групові;
- в) для комплексної оцінки засвоєння програмного матеріалу:
індивідуальне здавання виконаних робіт.

10. Методи навчання

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування як активних, так і інтерактивних навчальних технологій, серед яких: лекції проблемного характеру, міні-лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, презентації, метод проектної роботи, метод Дельфі, метод сценаріїв, банки візуального супроводу (табл. 10.1 і 10.2).

Таблиця 10.1

Розподіл форм та методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни

Тема	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
<i>Тема 1.</i> Суть і основні етапи еволюції грошових і кредитних систем країн із розвинутою ринковою економікою. Поняття кредитної системи країни	<i>Міні-лекція, семінар-дискусія</i> з питання "Сутність і характеристика основних типів грошових систем"; <i>презентація</i> результатів роботи в малих групах; <i>мозкова атака</i> щодо визначення причин і наслідків проведення економічних реформ в окремих країнах пострадянського простору
<i>Тема 2.</i> Еволюція валютних систем	<i>Проблемна лекція</i> з визначення ефективності функціонування Європейської валютної системи. <i>Організація семінару-дискусії</i> на дану тему у вигляді питань та відповідей студентів, обговорення запропонованих презентацій

1	2
<i>Тема 3.</i> Грошова і кредитна системи США	<i>Міні-лекція, семінар-дискусія</i> з питань визначення місця долару в міжнародних розрахунках; <i>робота в малих групах</i> для визначення ролі золота в сучасному світі, переваг і недоліків функціонування золотого стандарту
<i>Тема 4.</i> Грошова і кредитна системи Великобританії	Проблемна лекція щодо умов функціонування Великобританії в ЄВС; <i>робота в малих групах</i> щодо визначення функцій Центрального банку Великобританії в Європейській системі Центральних банків
<i>Тема 5.</i> Грошова і кредитна системи Японії	Міні-лекція щодо форм організації японської економіки; презентація студентами індивідуальних робіт за темами: "Особливості розвитку кредитної системи Японії"; "Перекредитування як специфічне явище японської грошово-кредитної сфери"; організація <i>семінару-дискусії</i> на дану тему у вигляді питань та відповідей студентів, обговорення запропонованих презентацій
<i>Тема 6.</i> Статус та основні напрями діяльності центральних банків	<i>Проблемна лекція</i> з питання "Сучасне становище та проблеми розвитку світових центральних банків"; <i>презентація</i> результатів роботи в малих групах
<i>Тема 7.</i> Емісія банкнот і регулювання готівкового грошового обігу	<i>Міні-лекція, семінар-дискусія</i> з питання "Порівняльний аналіз системи захисту банкнот в Україні та в інших країнах"; <i>презентація</i> результатів роботи в малих групах
<i>Тема 8.</i> Грошово-кредитна політика. Інструменти грошово-кредитної політики	<i>Проблемна лекція</i> з питання "Оцінювання ефективності грошово-кредитної політики для досягнення економічного зростання, стримування інфляції, стабілізації валютного курсу"
<i>Тема 9.</i> Рефінансування банків	<i>Міні-лекція, семінар-дискусія</i> з питання : "Сучасні вимоги до рефінансування банків НБУ"
<i>Тема 10.</i> Організація та регулювання платіжної системи	<i>Семінар-дискусія</i> з питання "Переваги функціонування СЕП в Україні". <i>Презентація</i> результатів роботи в малих групах
<i>Тема 11.</i> Регулювання та нагляд за діяльністю банків	<i>Проблемна лекція</i> з питання "Особливості роботи НБУ з проблемними банками"; <i>презентація</i> результатів роботи в малих групах; <i>ділова гра</i> "Знання банківського законодавства"
<i>Тема 12.</i> Центральний банк – банкір та фінансовий агент уряду	<i>Міні-лекція, семінар-дискусія</i> з питання "Особливості касового виконання державного бюджету"
<i>Тема 13.</i> Валютна політика. Валютне регулювання НБУ і контроль	<i>Проблемна лекція</i> з питання "Методи валютного регулювання, які застосовує НБУ. Валютний курс та фактори, які на нього впливають"; організація <i>семінару-дискусії</i> на дану тему у вигляді питань та відповідей студентів, обговорення запропонованих презентацій

Основні відмінності активних та інтерактивних методів навчання від традиційних визначаються не тільки методикою і технікою викладання, але й високою ефективністю навчального процесу, який виявляється у: високій мотивації студентів; закріпленні теоретичних знань на практиці; підвищенні самосвідомості студентів; формуванні здатності приймати самостійні рішення; формуванні здатності до ухвалення колективних рішень; формуванні здатності до соціальної інтеграції; набуття навичок вирішення конфліктів; розвитку здатності до знаходження компромісів.

Лекції проблемного характеру – один із найважливіших елементів проблемного навчання студентів. Вони передбачають поряд із розглядом основного лекційного матеріалу встановлення та розгляд кола проблемних питань дискусійного характеру, які недостатньо розроблені в науці й мають актуальне значення для теорії та практики. Лекції проблемного характеру відрізняються поглибленою аргументацією матеріалу, що викладається. Вони сприяють формуванню у студентів самостійного творчого мислення, прищеплюють їм пізнавальні навички. Студенти стають учасниками наукового пошуку та вирішення проблемних ситуацій.

Міні-лекції передбачають викладення навчального матеріалу за короткий проміжок часу й характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Вони проводяться, як правило, як частина заняття-дослідження. Міні-лекції відрізняються від повноформатних лекцій значно меншою тривалістю. Зазвичай міні-лекції тривають не більше 10 – 15 хвилин і використовуються для того, щоб стисло донести нову інформацію до всіх слухачів. Міні-лекції часто застосовуються як частини цілісної теми, яку бажано викладати повноформатною лекцією, щоб не втомлювати аудиторію. Тоді інформація надається по черзі кількома окремими сегментами, між якими застосовуються інші форми й методи навчання.

Семінари-дискусії передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди та переконання, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх.

Робота в малих групах дає змогу структурувати практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування.

Мозкові атаки – метод розв'язання невідкладних завдань, сутність якого полягає в тому, щоб висловити якомога більшу кількість ідей за дуже обмежений проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію.

Презентації – виступи перед аудиторією, що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань, проектних робіт. Презентації можуть бути як індивідуальними, наприклад виступ одного слухача, так і колективними, тобто виступи двох та більше слухачів.

Метод Дельфі використовується з метою досягнення консенсусу в експертних оцінках і передбачає надання можливості висловити свої думки групі експертів, що працюють індивідуально в різних місцях. Під час вибору управлінського рішення за цим методом академічну групу розділяють, наприклад, на п'ять малих груп. Чотири групи є робочими, вони розробляють і приймають управлінське рішення, а п'ята група є експертною. Аналіз та варіанти управлінських рішень робочих груп усереднюються цією групою. Експертна група може бути поділена за спеціалізаціями.

Метод сценаріїв полягає в розробці ймовірних моделей поведінки та розвитку конкретних явищ у перспективі.

Банки візуального супроводу сприяють активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни за допомогою наочності.

Таблиця 10.2

Використання методик активізації процесу навчання

Тема навчальної дисципліни	Практичне застосування методик	Методики активізації процесу навчання
1	2	3
<i>Тема 1.</i> Суть і основні етапи еволюції грошових і кредитних систем країн із розвинутою ринковою економікою. Поняття кредитної системи країни	<i>Семінарське заняття за темами:</i> "Сутність і основні принципи функціонування грошових систем, їх елементи", "Необхідність участі держави в діяльності фінансово-кредитних установ"	Семінари-дискусії, презентації
<i>Тема 4.</i> Грошова і кредитна системи Великобританії	<i>Завдання 5.</i> Визначення темпів росту грошової маси за різними агрегатами, Великобританії	Робота в малих групах, мозкові атаки, метод Дельфі

1	2	3
Тема 5. Грошова і кредитна системи Японії	Дискусія за питаннями: "Фінансовий голод японських корпорацій" та "Структура та функції кредитної системи Японії"	Семінари-дискусії, презентації
Тема 7. Емісія банкнот і регулювання готівкового грошового обігу	Семінарське заняття з питань: 1. Емісія банкнот та роль НБУ в організації готівкового обігу. 2. Повноваження НБУ під час прогнозування наявного обороту. 3. Прогнозування касового обороту банків	Семінари-дискусії, презентації
Тема 13. Валютна політика. Валютне регулювання НБУ і контроль	Міні-лекція та дискусія за питаннями: "Методи валютного регулювання, які застосовує НБУ. Валютний курс та фактори, які на нього впливають"	Робота в малих групах, мозкові атаки, метод Дельфі, метод сценаріїв, презентації

11. Методи контролю

Система оцінювання сформованих компетентностей (див. табл. 2.1) у студентів урахує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60);

модульний контроль, що проводиться з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті *інтегровану* оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі заліку, відповідно до графіка навчального процесу.

Поточний контроль з даної навчальної дисципліни проводиться в таких формах:

активна робота на лекційних заняттях;

активна участь у виконанні практичних завдань;

активна участь у дискусії та презентації матеріалу на семінарських заняттях;

захист презентації;

проведення письмової контрольної роботи;

експрес-опитування;

проведення диктанту за лекційним матеріалом.

Модульний контроль з даної навчальної дисципліни проводиться у формі колоквиуму. **Колоквиум** – це форма перевірки й оцінювання знань студентів у системі освіти у вищих навчальних закладах. Проводиться як проміжний міні-екзамен з ініціативи викладача.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів.

Оцінювання знань студента під час семінарських і практичних занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за накопичувальною 100-бальною системою за такими критеріями:

розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;

ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни;

ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;

вміння поєднувати теорію з практикою під час розгляду виробничих ситуацій, розв'язання задач, проведення розрахунків у процесі виконання завдань, винесених на розгляд в аудиторії;

логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки.

Максимально можливий бал за виконання студентом презентації ставиться за умови її відповідності всім зазначеним критеріям. Відсутність тієї або іншої складової знижує кількість балів. У ході оцінювання презентації увага також приділяється якості, самостійності та своєчасності її захисту викладачу, згідно з графіком навчального процесу. Якщо якась із вимог не буде виконана, то бали будуть знижені.

Письмова контрольна робота проводиться 2 рази за семестр та включає практичні завдання різного рівня складності відповідно до тем змістового модуля.

Критерії оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних та семінарських заняттях.

Критеріями оцінювання презентації матеріалів за питаннями до самостійного опрацювання є:

здатність проводити критичне та незалежне оцінювання певних проблемних питань;

вміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання;

застосування аналітичних підходів;

якість і чіткість викладення міркувань;

логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми;

самостійність виконання роботи;

грамотність подачі матеріалу;

використання методів порівняння, узагальнення понять та явищ;

оформлення презентаційних матеріалів.

Порядок підсумкового контролю з навчальної дисципліни.

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення заліку.

Колоквіум охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами певних компетентностей (див. табл. А.1).

Зразок завдання колоквіуму

Завдання 1 (2 бали). НБУ проводить кредитний тендер. На тендер виставлені ресурси на суму 250 тис. грн. Заявки банків на кредит наведені у табл. 1. НБУ проводить кількісний тендер.

Вихідні дані

Банк	Сума заявки, тис. грн
А	48
Б	74
В	52
Г	130
Д	100

Потрібно визначити, заявки яких банків задовольняють НБУ.
Які вам відомі види кредитних тендерів НБУ?

Завдання 2 (2 бали). Уявіть, що ви працюєте у Департаменті монетарної політики НБУ. На процентному кредитному тендері виставлені на продаж ресурси на суму 150 000 тис. грн. Заявки банків на тендер наведені у табл. 2.

Заявки

Банк	Сума заявки, тис. грн	Запропоновані процентні ставки
А	15 000	14,5
Б	85 000	13,0
В	50 000	14,5
Г	40 000	15,5
Д	80 000	12,5

Потрібно визначити, заявки яких банків задовольняють НБУ.
Який порядок проведення тендера НБУ? Зробіть висновки.

Завдання 3 (3 бали). Національний Банк України проводить процентний тендер для рефінансування банків терміном до 14 днів. Загальна сума кредиту, запропонована НБУ, – 2 500 тис. грн.

Мінімальна сума заявки одного банку – 120 тис. грн. Вид забезпечення – враховані банком векселя суб'єктів господарювання.

Для участі в тендері отримані заявки банків (табл. 3).

Заявки

Показники	Банки				
	1	2	3	4	5
1. Сума заявки банку, тис. грн	950,0	650,0	760,0	230,0	550,0
2. Термін діяльності банку	4 роки	3 роки	5 років	10 міс.	2 роки
3. Процентна ставка за кредит, запропонована комерційним банком, %	14,0	16,5	16,0	22,0	17,0
4. Резерв під кредитний ризик, тис. грн:					
4.1) розрахункова сума;	120,0	150,0	100,0	65,0	80,0
4.2) фактично сформовано	120,0	150,0	100,0	45,0	70,0
5. Дотримання банком економічних нормативів на останню дату:					
5.1) мінімального розміру регулятивного капіталу (Н ₁): дотримання (+), недотримання (-);	+	+	+	-	-
5.2) співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів (Н ₃): фактичне значення, %;	9,0	9,5	9,3	9,7	4,0
5.3) максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н ₇): фактичне значення, %	21,0	20,0	23,0	25,5	24,0
6. Балансова вартість векселів, наданих у забезпечення кредиту	850,0	500,0	850,0	370,0	670,0

Довідка:

- 1) облікова ставка НБУ складає 12 % річних;
- 2) інших вимог НБУ, запропонованих під час рефінансування банків, усі банки, що подали заявки, дотримуються.

Необхідно:

вирішити питання про участь банків у тендері, аргументувавши причини відмови;

визначити, які суми кредиту одержать банки, допущені до участі в процентному тендері НБУ?

Завдання 4 (3 бали). Відомі такі звітні дані банку, млн грн (табл. 4).

Таблиця 4

Звітні дані

Сукупна заборгованість за позичками одного позичальника	30
Фактичний резерв	1,5
Статутний капітал банку	65
Регулятивний капітал банку	75,2

Визначити норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента.

Оцінювання відповідей студентів на питання і завдання колоквиуму здійснюється за такими критеріями:

для розрахунково-діагностичного завдання (максимальна оцінка – 2 бали): логіка розрахунку показників, використання й правильне представлення методичного апарату (формул) – 0,5 бала, арифметична точність – 0,5 бала, наявність пояснень щодо алгоритму розв'язання завдання – 0,5 бала, логіка, повнота й ґрунтовність наведених висновків – 0,5 бала;

для евристичного завдання (максимальна оцінка – 3 бали): логіка розрахунку показників, використання й правильне представлення методичного апарату (формул), арифметична точність – 1 бал, наявність пояснень щодо алгоритму розв'язання завдання – 0,5 бала, логіка, повнота й ґрунтовність наведених висновків – 1 бал; повнота наведених відповідей на поставлені запитання – 0,5 бала.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Система оцінювання рівня сформованості професійних компетентностей студентів денної форми навчання наведена в табл. 12.1.

Таблиця 12.1

Система оцінювання рівня сформованості професійних компетентностей

Професійні компетентності	Навчальний тиждень	Год	Методи та форми навчання	ОЦІНКА рівня сформованості компетентностей				
				Форми контролю	Максимальний бал			
1	2	3	4	5	6			
Змістовий модуль 1								
Теоретичні основи функціонування грошово-кредитних систем різних країн					30,5			
ДФГКСЗКДН 1	Розуміти багатоглядність грошових відносин	1	Ауд.	2	Лекція	Тема 1. Суть і основні етапи еволюції грошових і кредитних систем країн із розвинутою ринковою економікою. Поняття кредитної системи країни	Активна робота на парі	1
				2	Практичне заняття	Семінарське заняття за темами: "Сутність і основні принципи функціонування грошових систем, їх елементи", "Необхідність участі держави в діяльності фінансово-кредитних установ". Семінар-дискусія з питання "Грошові реформи та їх види. Інструменти реалізації грошових реформ: практичний аспект для вітчизняної економіки". Вирішення завдань	Активна робота на парі	

Продовження табл. 12.1

1	2	3	4		5	6	
Визначати етапи розвитку та види валютних систем	2	CPC	4	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою, визначення теоретичних основ діяльності грошових і кредитних систем різних країн	Перевірка домашніх завдань	–
		Ауд.	2	Лекція	Тема 2. Еволюція валютних систем	Активна робота на парі	1
			2	Лабораторне заняття	Лабораторна робота 1. Державне регулювання діяльності фінансово-кредитних установ	Активна робота на парі	3,5
		CPC	4	Підготовка до занять	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичних занять, вирішення тестів, вивчення питань, винесених на самостійне опрацювання	Перевірка домашніх завдань	0,5
Знати особливості організації грошово-кредитної системи США	3	Ауд.	2	Лекція	Тема 3. Грошова і кредитна системи США	Активна робота на парі	1
			2	Практичне заняття	Тема 2, 3. Семінар-дискусія з питань: "Інституціональні основи валютних систем. Переваги та недоліки функціонування різних валютних систем", "Причини хронічної інфляції долару, починаючи з 1940 р. Особливості розвитку грошової системи США". Семінарське заняття за темою: "Структура та особливості розвитку банківської системи США": 1. Причини й наслідки прийняття федерального резервного акту в США. Структура ФРС. 2. Структура та особливості розвитку банківської системи США. 3. Небанківські фінансові посередники в США. Вирішення завдань. Експрес-опитування за темою 1	Активна участь у виконанні практичних завдань	2,5
		CPC	5	Підготовка до занять	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичних занять, вирішення тестів, вивчення питань, винесених на самостійне опрацювання	Експрес-опитування	0,5
Знати особливості організації грошово-кредитної системи Великобританії	4	Ауд.	2	Лекція	Тема 4. Грошова і кредитна системи Великобританії	Активна робота на парі	1
			2	Лабораторне заняття	Лабораторна робота 2. Побудова часових осей розвитку грошової та кредитної систем США та Великобританії. Захист лабораторної роботи 1	Активна участь у виконанні завдань	3,5
		CPC	5	Підготовка до занять	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичних занять, вирішення тестів, вивчення питань, винесених на самостійне опрацювання	Перевірка домашніх завдань	0,5

Продовження табл. 12.1

1	2	3	4		5	6		
Знати особливості організації грошово-кредитної системи Японії	5	Ауд.	2	Лекція	Тема 5. Грошова і кредитна системи Японії. Поточна контрольна робота	Активна робота на парі	9	
			2	Практичне заняття	Тема 4, 5. Семінар-дискусія за питаннями: "Особливості грошово-кредитної системи Великобританії", "Структура кредитної системи Великобританії". Дискусія за питаннями: "Фінансовий голод японських корпорацій" та "Структура та функції кредитної системи Японії". Рішення завдань	Активна робота на парі	0,5	
		СРС		Підготовка до занять	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичних занять. Підготовка до контрольної роботи	Перевірка домашніх завдань	0,5	
	6	Ауд.		Лабораторне заняття	Лабораторна робота 3. Грошова і кредитна система Японії. Захист лабораторної роботи 2	Активна робота на парі	3,5	
		СРС	4	Підготовка до занять	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичних занять, вирішення тестів, вивчення питань, винесених на самостійне опрацювання	Перевірка домашніх завдань	0,5	
Змістовий модуль 2								
Центральний банк: основи його діяльності та регулювання грошового обігу							30,5	
ДФГКСЗКДН 2	Здатність аналізувати, контролювати елементи банківської системи	7	Ауд.	2	Лекція	Тема 6. Статус та основні напрями діяльності центральних банків	Активна робота на парі	1
				2	Практичне заняття	Розв'язання практичних завдань зі складання балансу НБУ. Обговорення питань: 1. Визначення, цілі і напрями діяльності НБУ. 2. Правові основи функціонування НБУ. 3. Етапи створення НБУ	Активна робота на парі	0,5
		СРС	5	Підготовка до занять	Самостійна робота за темою "Створення міждержавних центральних банків. Європейський центральний банк". Виконання практичних завдань	Перевірка домашніх завдань	0,5	
	Уміти визначати джерела надходження готівки та напрями її видачі	8	Ауд.	2	Лекція	Тема 7. Емісія банкнот і регулювання готівкового грошового обігу	Активна робота на парі	1
				2	Лабораторне заняття	Лабораторна робота 4. Функції центральних банків держави. Захист лабораторної роботи 3. Експрес-контрольна	Активна робота на парі	6,5
			СРС	5	Підготовка до занять	Самостійна робота за темою "Прогнозування касових обігів банків". Виконання практичних завдань	Перевірка домашніх завдань	0,5
	Уміти визначати сутність грошово-кредитної політики, класифікувати її типи за різними ознаками	9	Ауд.	2	Практичне заняття	Семінарське заняття за темою "Еволюція грошово-кредитної політики НБУ". Вирішення практичних завдань щодо зміни обсягу грошової маси в обігу. Колоквіум	Активна участь у виконанні практичних завдань	10,5
				СРС	5	Підготовка до занять	Самостійна робота над темою "Грошово-кредитна політика в сучасних умовах". Підготовка до колоквіуму	Перевірка домашніх завдань
		10	Ауд.	2	Лекція	Тема 8. Грошово-кредитна політика. Інструменти грошово-кредитної політики	Усне опитування на лекції	1

Продовження табл. 12.1

1	2	3	4	5	6	
		СРС	2	Лабораторне заняття Лабораторна робота 5. "Грошово-кредитна політика НБУ". Захист лабораторної роботи 4	Активна робота на парі	3,5
			5	Підготовка до занять Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою, визначення впливу окремих інструментів грошово-кредитної політики на економічний розвиток країни	Перевірка домашніх завдань	0,5
Уміти визначати порядок проведення кредитних тендерів НБУ	11	Ауд.	2	Лекція Тема 9. Рефінансування банків	Активна робота на парі	1
			2	Практичне заняття Тема 8, 9. Семінар-дискусія за питаннями: "Еволюція грошово-кредитної політики НБУ", "Розвиток готівкового грошового обігу в Україні". Семінарське заняття за програмними питаннями теми: 1. Сутність і види кредитування НБУ діяльності банків. 2. Організація проведення кредитних тендерів. Вирішення завдань	Активна робота на парі	0,5
		СРС	5	Підготовка до занять Самостійна робота за темою "Сутність і види кредитування НБУ діяльності банків"	Перевірка домашніх завдань	0,5
	12	Ауд.	2	Лабораторне заняття Лабораторна робота 6. Рефінансування НБУ вітчизняних банків. Захист лабораторної роботи 5	Активна робота на парі	3,5
		СРС	5	Підготовка до занять Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичних занять, вирішення тестів, вивчення питань, винесених на самостійне опрацювання	Перевірка домашніх завдань	0,5
	Вміти досліджувати функції розрахункових палат НБУ	13	Ауд.	2	Лекція Тема 10. Організація та регулювання платіжної системи. Поточна контрольна робота	Активна робота на парі
2				Практичне заняття Семінар-дискусія з питання "Переваги функціонування СЕП в Україні". Вирішення завдань	Активна робота на парі	0,5
СРС			5	Підготовка до занять Самостійна робота за темою "Прогнозування касових обігів банків". Виконання практичних завдань. Підготовка до поточної контрольної роботи	Перевірка домашніх завдань	8,5
Вміти визначати вплив регулятивної функції НБУ на банківську діяльність	14	Ауд.	2	Лекція Тема 11. Регулювання та нагляд за діяльністю банків	Активна робота на парі	1
			2	Лабораторне заняття Лабораторна робота 7. Нагляд НБУ за діяльністю банків. Захист лабораторної роботи 6	Активна участь у виконанні завдань	3,5
		СРС	5	Підготовка до занять Виконання практичних завдань щодо заходів впливу НБУ на банки, що порушують норми поточного законодавства	Перевірка домашніх завдань	0,5

Закінчення табл. 12.1

1	2	3	4		5	6	
Здатність аналізувати касове виконання бюджету, проводити аналіз методів управління державним боргом	15	Ауд.	2	Лекція	Тема 12. Центральний банк – банкір та фінансовий агент уряду	Активна робота на парі	1
			2	Практичне заняття	Тема 11, 12. Семінарське заняття за питаннями: 1. Організація банківського нагляду. Особливості проведення нагляду. 2. Особливості роботи НБУ з проблемними банками. 3. Механізм здійснення касового виконання бюджету України. 4. Роль НБУ в управлінні державним зовнішнім боргом. 5. Функції НБУ під час обслуговування внутрішнього державного боргу. Вирішення завдань	Активна робота на парі	0,5
		СРС	5	Підготовка до занять	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичних занять	Перевірка домашніх завдань	0,5
Вміти класифікувати методи валютного регулювання НБУ	16	Ауд.	2	Лекція	Тема 13. Валютна політика. Валютне регулювання НБУ і контроль	Активна робота на парі	1
			2	Лабораторне заняття	Захист лабораторних робіт. Колоквіум	Активна робота на парі	10,5
		СРС	6	Підготовка до занять	Самостійна робота за темою "Роль НБУ в управлінні державним зовнішнім боргом". Підготовка до колоквіуму	Перевірка домашніх завдань	0,5
Вміти аналізувати методи та визначати політику валютного регулювання НБУ	17	Ауд.	2	Практичне заняття	Семінарське заняття за програмними питаннями теми: 1. Методи валютного регулювання, які застосовує НБУ. 2. Валютний курс та фактори, які на нього впливають. 3. Регулювання НБУ торговельних та не торговельних операцій в іноземній валюті. 4. Штрафні санкції за порушення валютного законодавства. Презентація матеріалів за питаннями, які надані на самостійне опрацювання	Активна робота на парі	8,5
			СРС	6	Підготовка до занять	Самостійна робота за темою "Регулювання НБУ торговельних і неторговельних операцій в іноземній валюті". Підготовка до презентації	Перевірка домашніх завдань
Усього годин		144	Загальна максимальна кількість балів із дисципліни			100	
з них:							
<i>аудиторні</i>		60	42 %		<i>підсумковий контроль</i>		
<i>самостійна робота</i>		84	58 %				100

Розподіл балів у межах тем змістових модулів наведено в табл. 12.2.

Таблиця 12.2

Розподіл балів за темами

Поточне тестування та самостійна робота												Сума	
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2								100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	
2	5	4	5	14	2	9	5	6	10	5	2	11	
Колоквіум					Колоквіум								
10					10								

Примітка. T1, T2 ... T13 – теми змістових модулів.

Максимальну кількість балів, яку може накопичити студент протягом тижня за формами та методами навчання, наведено в табл. 12.3.

Таблиця 12.3

Розподіл балів за тижнями

Теми змістового модуля			Лекційні заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Семінарські заняття	Експрес-опитування	Презентація	Письмова контрольна робота	Колоквіум	Усього
Змістовий модуль 1. Основи функціонування грошово-кредитних систем різних країн	Тема 1	1 тиждень	1	0,5	–	0,5	–	–	–	–	2
	Тема 2	2 тиждень	1	–	3,5	–	0,5	–	–	–	5
	Тема 3	3 тиждень	1	0,25	–	0,25	2	–	–	–	4
	Тема 4	4 тиждень	1	–	3,5	–	0,5	–	–	–	5
	Тема 5	5 тиждень	1	0,25	–	0,25	0,5	–	8	–	10
6 тиждень		–	–	3,5	–	0,5	–	–	–	4	
Змістовий модуль 2. Центральний банк: основи його діяльності та регулювання грошового обігу	Тема 6	7 тиждень	1	0,25	–	0,25	0,5	–	–	–	2
	Тема 7	8 тиждень	1	–	3,5	–	3	–	–	–	8
		9 тиждень	–	0,25	–	0,25	0,5	–	–	10	11
	Тема 8	10 тиждень	1	–	3,5	–	0,5	–	–	–	5
	Тема 9	11 тиждень	1	0,25	–	0,25	0,5	–	–	–	2
		12 тиждень	–	–	3,5	–	0,5	–	–	–	4
	Тема 10	13 тиждень	1	0,25	–	0,25	0,5	–	8	–	10
	Тема 11	14 тиждень	1	–	3,5	–	0,5	–	–	–	5
	Тема 12	15 тиждень	1	0,25	–	0,25	0,5	–	–	–	2
16 тиждень		1	–	0,5	–	0,5	–	–	10	12	
Тема 13	17 тиждень	–	0,25	–	0,25	0,5	8	–	–	9	
	Усього		13	3	25	3	12	8	16	20	100

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни визначається відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця (табл. 12.4).

Таблиця 12.4

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D		
60 – 63	E	задовільно	не зараховано
35 – 59	FX	незадовільно	
1 – 34	F		

13. Рекомендована література

13.1. Основна

1. Банківська система України [Текст] : монографія / В. В. Коваленко, О. Г. Коренєва, К. Ф. Черкашина та ін. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2010. – 187 с.

2. Коваленко В. В. Центральний банк і грошово-кредитна політика [Текст] : навч.-метод. посіб. для самост. вивчення дисципліни / В. В. Коваленко. – Суми : Університетська книга, 2009. – 222 с.

3. Полтавська Є. О. Грошово-кредитні системи зарубіжних країн : конспект лекцій / Є. О. Полтавська. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2007. – 128 с.

4. Пуховкіна М. Ф. Центральний банк і грошово-кредитна політика / М. Ф. Пуховкіна, Т. П. Остапішин, В. С. Білошапка. – К. : КНЕУ, 2010. – 313 с.

5. Холодна Ю. Є. Банківська система : навч. посіб. / Ю. Є. Холодна, О. М. Рац. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 316 с.

6. Холодна Ю. Є. Центральний банк і грошово-кредитна політика : конспект лекцій / Ю. Є. Холодна, О. М. Рац. – Х. : ХНЕУ, 2008. – 130 с.

13.2. Додаткова

7. Адамик Б. П. Національний банк і грошово-кредитна політика / Б. П. Адамик. – Тернопіль : Карт-бланш, 2002. – 278 с.

8. Забезпечення умов стабільного функціонування банківського сектору України : монографія / О. М. Колодізєв, О. В. Бойко, І. О. Губарева та ін. ; за заг. ред. д. е. н., доц. Колодізєва О.М. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2010. – 312 с.

9. Кузнецова С. А. Банківська система : у схемах і таблицях : навч. посіб. / С. А. Кузнецова, Т. М. Болгар, З. С. Пестовська. – Дніпропетровськ : Дніпропетр. ун-т ім. Альфреда Нобеля, 2012. – 319 с.

10. Леончук І. Д. Операції центрального банку : навч. посіб. / І. Д. Леончук. – К. : Алерта, 2005. – 143 с.

11. Монетарна політика Національного банку України : сучасний стан та перспективи змін : монографія / за заг. ред. Стельмаха В. С. – К. : Центр наукових досліджень НБУ, УБС НБУ, 2009. – 404 с.

12. Мороз А. М. Центральний банк та грошово-кредитна політика [Текст] : підручник / А. М. Мороз ; Київський національний економічний ун-т. – К. : КНЕУ, 2005. – 556 с.

13. Орлюк О. П. Банківська система України правові засади організації / О. П. Орлюк. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 239 с.

14. Розвиток банківської системи України : монографія / У. Я. Рудзевич, Я. В. Грудзевич, О. Б. Денис та ін. ; за заг. ред. Т. С. Смовженко, Р. А. Слав'юк. – К. : УБС НБУ, 2010. – 462 с.

15. Романишин В. О. Центральний банк і грошово-кредитна політика : навч. посіб. / В. О. Романишин, Ю. М. Уманців. – К. : Атіка, 2005. – 480 с.

13.3. Інформаційні ресурси

16. Про банки і банківську діяльність: Закон України № 2121-III від 07.12.2000 р., із змінами, внесеними 04.07.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1087.635.40&nobreak=1>.

17. Про Національний банк України: Закон України № 679-XIV від 20.05.1999 р., із змінами, внесеними 04.07.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.

18. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Інструкція № 379, затверджена постановою Правління НБУ № 368 від 28.08.2001 р., із змінами, внесеними 15.07.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>.

19. Методика розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні, схвалена постановою Правління НБУ № 315 від 02.06.2009 р., із змінами, внесеними 30.10.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0315500-09>.

20. Офіційний сайт Асоціації українських банків. – Режим доступу : <http://aub.org.ua>.

21. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

22. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.

13.4. Методичне забезпечення

23. Рац О. М. Контрольні завдання з навчальної дисципліни "Центральний банк і грошово-кредитна політика" для студентів напряму підготовки "Фінанси і кредит" спеціалізації "Банківська справа" усіх форм навчання / О. М. Рац. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2010. – 24 с.

24. Рац О. М. Методичні рекомендації до виконання практичного завдання "Оцінка кредитоспроможності позичальника" з навчальної дисципліни "Банківські операції" для студентів напряму підготовки "Фінанси і кредит" спеціалізації "Банківська справа" усіх форм навчання / О.М. Рац. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2011. – 32 с.

25. Методичні рекомендації до самостійної роботи з навчальної дисципліни "Центральний банк і грошово-кредитна політика" для студентів напряму підготовки 6.030508 "Фінанси і кредит" спеціалізації "Банківська справа" всіх форм навчання / О. М. Рац. – Х. : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. – 32 с.

Додатки

Додаток А

Таблиця А.1

Структура складових професійних компетентностей з навчальної дисципліни "Центральний банк і грошово-кредитна система" за Національною рамкою кваліфікацій України

56

Складові компетентності, яка формується в рамках теми	Мінімальний досвід	Знання	Вміння	Комунікації	Автономність і відповідальність
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Суть і основні етапи еволюції грошових і кредитних систем країн із розвинутою ринковою економікою. Поняття кредитної системи країни					
Розуміти багатоаспектність грошових відносин та шляхів їх реалізації, визначати основні етапи розвитку грошових і кредитних систем	Розуміти сутність поняття грошової та кредитної системи, складові елементи грошової та кредитної системи країни	Знання характеристик та умов функціонування грошово-кредитної системи країни, особливостей грошово-кредитного і фінансового регулювання в країнах із ринковою економікою	Обирати методи регулювання та визначати доцільність використання інструментів центрального банку щодо управління попитом і пропозицією грошей в економіці за певних умов	Встановлення комунікативного контакту з різними типами суб'єктів грошових відносин; здатність формувати пропозиції щодо розвитку грошових відносин	Здатність до подальшого навчання, відповідальність за якість сформованих рекомендацій
Тема 2. Еволюція валютних систем					
Визначати етапи розвитку та види валютних систем	Характеризувати сутність валютних відносин, уміти визначати складові валютних відносин залежно від їх економічного призначення	Знання еволюції валютних систем, видів валютних систем та особливостей їх розвитку на певному етапі	Досліджувати структуру валютного ринку, економічну сутність і структуру платіжного балансу, золотовалютних резервів в процесі активізації механізму валютного регулювання	Встановлення комунікативного контакту з різними типами суб'єктів валютних відносин; здатність формувати пропозиції щодо їх розвитку	Здатність до подальшого навчання, відповідальність за сформовані пропозиції з урахуванням можливих наслідків їх реалізації

1	2	3	4	5	6
Тема 3. Грошова і кредитна системи США					
Знати особливості організації кредитної та банківської системи США, розуміти сутність функцій та операції центрального банку США, комерційних банків та небанківських фінансово-кредитних установ	Характеризувати складові грошово-кредитної системи країни	Знання характеристик та умов функціонування грошово-кредитної системи США, особливостей грошово-кредитного і фінансового регулювання	Уміти проводити аналіз показників обсягу та структури грошової маси в країні, будувати часові осі розвитку банківської системи США, аналізувати сектори грошового ринку та роботу суб'єктів, які на них діють	Встановлення комунікативного контакту з різними типами суб'єктів грошових відносин; здатність формувати пропозиції щодо розвитку грошових відносин країни	Здатність до подальшого навчання, відповідальність за якість сформованих рекомендацій
Тема 4. Грошова і кредитна системи Великобританії					
Знати особливості організації кредитної та банківської системи Великобританії, розуміти сутність функцій та операції центрального банку, комерційних банків та небанківських фінансово-кредитних установ	Характеризувати складові грошово-кредитної системи країни	Знання характеристик та умов функціонування грошово-кредитної системи Великобританії, особливостей грошово-кредитного і фінансового регулювання	Уміти проводити аналіз показників обсягу та структури грошової маси в країні, будувати часові осі розвитку банківської системи Великобританії, аналізувати сектори грошового ринку та роботу суб'єктів, які на них діють	Встановлення комунікативного контакту з різними типами суб'єктів грошових відносин; здатність формувати пропозиції щодо розвитку грошових відносин країни	Здатність до подальшого навчання, відповідальність за сформовані пропозиції з урахуванням можливих наслідків їх реалізації
Тема 5. Грошова і кредитна системи Японії					
Знати особливості організації кредитної та банківської системи Японії, розуміти сутність функцій та операції центрального банку, комерційних банків та небанківських фінансово-кредитних установ	Характеризувати складові грошово-кредитної системи країни	Знання характеристик та умов функціонування грошово-кредитної системи Японії, особливостей грошово-кредитного і фінансового регулювання	Уміти проводити аналіз показників обсягу та структури грошової маси в країні; будувати часові осі розвитку банківської системи Японії, аналізувати сектори грошового ринку та роботу суб'єктів, які на них діють	Встановлення комунікативного контакту з різними типами суб'єктів грошових відносин; здатність формувати пропозиції щодо розвитку грошових відносин країни	Здатність до подальшого навчання; відповідальність за якість сформованих рекомендацій

1	2	3	4	5	6
Тема 6. Статус та основні напрями діяльності центральних банків					
Характеризувати етапи становлення та розвиток центральних банків	Характеризувати етапи становлення та розвиток центральних банків	Характеризувати етапи становлення та розвиток центральних банків	Характеризувати етапи становлення та розвиток центральних банків	Характеризувати етапи становлення та розвиток центральних банків	Характеризувати етапи становлення та розвиток центральних банків
Тема 7. Емісія банкнот і регулювання готівкового грошового обігу					
Розуміти роль і значення фінансово-кредитних установ у розвитку економіки, знати специфіку організації та діяльності фінансово-кредитних установ в Україні	Характеризувати елементи банківської системи, сутність операцій центрального банку	Знання сутності та організаційних засад емісійно-касових операцій НБУ; повноважень НБУ щодо організації та регулювання готівково-грошового обігу, сутності операцій НБУ з інкасації грошей та перевезення цінностей, порядок роботи каси банку з приймання та видачі готівки інкасаторам	Вміти визначати джерела надходження готівки та напрями її видачі; вміти розраховувати надходження коштів каси банків готівкою; вміти складати прогноз касових оборотів НБУ	Встановлення комунікативного контакту з різними типами суб'єктів грошових відносин; здатність формувати пропозиції щодо регулювання готівкового грошового обігу	Використання практичних знань у галузі здійснення емісійних операцій центрального банку
Тема 8. Грошово-кредитна політика. Інструменти грошово-кредитної політики					
Розуміти роль і значення фінансово-кредитних установ у розвитку економіки, знати специфіку організації та діяльності фінансово-кредитних установ в Україні	Характеризувати елементи банківської системи, сутність операцій центрального банку	Характеризувати сутність грошово-кредитної політики центрального банку, її цілі, місце та роль у державному регулюванні економіки, знати види інструментів грошово-кредитної політики, розуміти вплив інструментів грошово-кредитної політики на економічні показники	Класифікувати типи грошово-кредитної політики за різними класифікаційними ознаками, досліджувати особливості впровадження рестрикційної, експансіоністської та вільної грошово-кредитної політики	Встановлення комунікативного контакту з різними типами суб'єктів грошових відносин; здатність порівняльний аналіз грошово-кредитної політики НБУ та інших країн, здатність встановлювати вплив окремих інструментів грошово-кредитної політики на грошову масу	Використання практичних знань щодо структурування інструментів грошово-кредитної політики відповідно до макроекономічних показників економіки

1	2	3	4	5	6
Тема 9. Рефінансування банків					
Розуміти роль і значення центрального банку при виконанні ним функції кредитора останньої інстанції	Характеризувати елементи банківської системи, сутність операцій центрального банку	Знати сутність та види кредитування НБУ діяльності банків, розуміти механізм надання банкам кредитів "овернайт", коротко- та середньострокового рефінансування комерційних банків, стабілізаційних та міжнародних кредитів	Вміти визначати порядок проведення кредитних тендерів НБУ, вміти розподіляти ресурси НБУ відповідно вимог щодо проведення кількісних та відсоткових кредитних тендерів, досліджувати досвід центральних банків зарубіжних країн із кредитування банків	Встановлення комунікативного контакту з різними типами суб'єктів грошових відносин; здатність формувати пропозиції щодо розвитку операцій з рефінансування	Здатність до подальшого навчання, відповідальність за якість сформованих рекомендацій
Тема 10. Організація та регулювання платіжної системи					
Розуміти роль і значення центрального банку в організації та регулюванні платіжної системи	Характеризувати елементи банківської системи, сутність операцій центрального банку	Розуміти сутність міжбанківських розрахунків; знати види міжбанківських розрахунків; знати етапи створення та функціонування платіжної системи в Україні, принципи організації міжбанківських платежів	Вміти досліджувати функції центральних і територіальних розрахункових палат НБУ під час проведення міжбанківських розрахунків, технологію міжбанківських розрахунків у системі електронних платежів НБУ	Встановлення комунікативного контакту з різними типами суб'єктів грошових відносин; здатність формувати пропозиції щодо обґрунтування засобів міжбанківських розрахунків	Здатність до подальшого навчання; відповідальність за якість сформованих рекомендацій, відповідальність за прийняття рішень щодо діяльності банківської установи
Тема 11. Регулювання та нагляд за діяльністю банків					
Розуміти роль і значення центрального банку щодо регулювання та нагляду за діяльністю банків	Характеризувати операції центрального банку та банківських установ другого рівня	Знати сутність регулювання та нагляду за діяльністю банків, розуміти порядок створення, реєстрації та ліцензування банків, розуміти сутність, форми і методи банківського нагляду, вступний, попередній та поточний контроль за діяльністю банків	Вміти визначати вплив регулятивної функції НБУ на методи управління комерційними банками, досліджувати організацію роботи НБУ з проблемними банками, розраховувати економічні нормативи регулювання діяльності банків, розраховувати розмір штрафів за невиконання економічних нормативів	Встановлення комунікативного контакту з різними типами суб'єктів грошових відносин; здатність формувати пропозиції щодо регулювання та нагляду за діяльністю банків	Здатність до подальшого навчання; відповідальність за якість сформованих рекомендацій, відповідальність за визначення заходів впливу НБУ на банки за порушення банківського законодавства

1	2	3	4	5	6
Тема 12. Центральний банк – банкір та фінансовий агент уряду					
Розуміти роль і значення центрального банку щодо виконання ним функції банкіра та фінансового агента уряду	Характеризувати операції центрального банку та банківських установ другого рівня	Знати сутність обслуговування внутрішнього та зовнішнього державного боргу, розуміти організацію системи касового виконання Державного бюджету	Вміти аналізувати умови залучення коштів на фінансування державних витрат, аналізувати характер взаємодії учасників ринку облігацій внутрішньої державної позики, вміти визначати стратегію держави щодо управління зовнішнім та внутрішнім боргом в Україні та роль НБУ у її реалізації	Встановлення комунікативного контакту з різними типами суб'єктів грошових відносин; здатність робити пропозиції щодо управління внутрішнім та зовнішнім державним боргом країни	Відповідальність за точність і коректність результатів
Тема 13. Валютна політика. Валютне регулювання НБУ і контроль					
Розуміти роль і значення центрального банку під час формування ним валютної політики, здійснення валютного регулювання і контролю	Характеризувати операції центрального банку та банківських установ другого рівня	Знати сутність валютної політики як основи валютного регулювання і контролю, характеризувати становлення системи валютного регулювання в Україні, розуміти механізм формування золотовалютного резерву країни та управління ним	Вміти класифікувати методи валютного регулювання, вміти аналізувати методи та політику регулювання НБУ поточних валютних операцій та операцій, що пов'язані із рухом капіталу, вміти визначати валютну позицію банку та ліміти, що її регулюють	Розв'язання проблем валютного регулювання та контролю, використання за собою генерації ідей формування стратегії впровадження індикаторів грошового ринку	Здатність до подальшого навчання; відповідальність за якість сформованих рекомендацій, відповідальність за визначення рекомендацій щодо удосконалення валютної політики центрального банку

Зміст

Вступ.....	3
1. Опис навчальної дисципліни	4
2. Мета та завдання навчальної дисципліни	4
3. Програма навчальної дисципліни	8
4. Структура навчальної дисципліни.....	17
5. Теми та плани семінарських занять.....	19
6. Теми практичних занять	21
6.1. Приклади типових практичних завдань за темами	23
7. Теми лабораторних занять.....	25
8. Самостійна робота.....	27
8.1. Презентація	30
8.2. Контрольні запитання для самодіагностики.....	32
9. Індивідуально-консультативна робота	38
10. Методи навчання	38
11. Методи контролю	42
12. Розподіл балів, які отримують студенти	47
13. Рекомендована література.....	53
13.1. Основна.....	53
13.2. Додаткова	54
13.3. Інформаційні ресурси	54
13.4. Методичне забезпечення.....	55
Додатки.....	56

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"ЦЕНТРАЛЬНИЙ БАНК
І ГРОШОВО-КРЕДИТНА СИСТЕМА"
для студентів напряму підготовки
6.030508 "Фінанси і кредит"
денної форми навчання**

Самостійне електронне текстове мережне видання

Укладачі: **Рац** Ольга Миколаївна
Олійник Тетяна Володимирівна

Відповідальний за випуск *О. М. Колодізєв*

Редактор *В. О. Бутенко*

Коректор *В. В. Міхно*

План 2016 р. Поз. № 39 ЕВ. Обсяг 62 с.

Видавець і виготівник – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*